

Diakonalt arbeid i møte med barnefattigdom

**En kvalitativ undersøkelse om diakoniens rolle i kampen mot
barnefattigdom i Frelsesarmeen.**

Maria Anonsen

Masteroppgave

Master i diakoni

Diakonhjemmet Høyskole

Antall ord: 24649

15. november 2016

Obligatorisk erklæring

Navn: Maria Anonsen
Navn på studiet: Master i diakoni
Navn på eksamen: Masteroppgave
Emnekode: MADIA-599
Innleveringsfrist: 15. november 2016
Antall ord: 24649

Eksempler på fusk i forbindelse med oppgaver og hjemmeeksamener:

- gjengivelse av stoff/materiale hentet fra lærebøker, andre fagbøker, tidsskrifter, egne eller andres oppgaver osv. som er framstilt uten kildehenvisning og klar markering av at det er sitater
- besvarelse eller tekst som er hentet fra internett og utgitt som egen besvarelse
- besvarelse som i sin helhet er brukt av studenten ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er brukt av en annen person ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er utarbeidet av en annen person for studenten
- innlevert arbeid av praktisk eller kunstnerisk art som er laget av andre enn studenten selv
- samarbeid som fører til at en besvarelse i det alt vesentlige er lik en annen besvarelse til samme eksamen der det kreves individuelle besvarelser

Retningslinjer om fusk finner du her:

- lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 4-7 og § 4-8
- forskrift 11. desember 2015 nr. 1665 om [opptak, studier, eksamen og grader ved VID vitenskapelige høyskole](#) § 30
- retningslinjer for behandling av fusk eller forsøk på fusk ved VID vitenskapelig høyskole fastsatt 18. desember 2015.

Ved å signere med navn erklærer jeg å være kjent med VID vitenskapelige høyskoles retningslinjer om plagiering og fusk, og at min besvarelse er i samsvar med disse bestemmelsene.

Navn: Maria Anonsen

Masteroppgaver med karakteren A-C:

Jeg samtykker i at min masteroppgave publiseres i VID vitenskapelig høyskole åpne elektroniske arkiv (VID OPEN):

Sett kryss Ja: Nei:

Innhold

Forord	s.5
Sammendrag	s.6
Kapittel 1: Innledning og problemstilling	s.7
1.1 Valg av tema og problemstilling	s.7
1.2 Gangen i oppgaven	s.8
Kapittel 2: Frelsesarmeen	s.10
2.1 Om organisasjonen	s.10
2.2 Frelsesarmeens historie	s.10
2.2.1 Darkest England and way out	s.11
2.2.2 Frelsesarmeen i Norge	s.12
2.3 Frelsesarmeens sosiale engasjementet til fattige barnefamilier	s.12
2.4 Frelsesarmeens menneskesyn	s.14
Kapittel 3: Teori og forskning	s.16
3.1 Fattigdom i Norge	s.16
3.1.1 Historisk kontekst om fattigdom i Norge	s.16
3.1.2 Hvordan måle fattigdom – en definisjon	s.17
3.1.3 Fattigdom generelt	s.17
3.1.4 Absolutt og relativ fattigdom	s.18
3.1.5 Fattigdom i dagens Norge	s.19
3.2 Barnefattigdom	s.20
3.2.1 Barnefattigdom og sosial deltakelse	s.20
3.2.2 Barnas levekår	s.22
3.2.3 Barnefattigdom i dagens Norge	s.23
3.3 Behovs – om motivasjons teori	s.25
3.3.1 Erik Allardtsbehovsteori - ”å ha, å elske, å være”	s.25

3.3.2 Maslows behovshierarki	s.27
3.3.3 Suppe, Såpe, Frelse	s.28
3.4 Diakoni	s.29
3.4.1 Begrepsavklaring	s.29
3.4.2 Diakoni som praksis	s.32
3.4.3 Teologiske utgangspunkt for diakoni	s.32
3.4.4 Diakonien i en samfunnsmessig kontekst	s.33
3.4.5 Diakoniens funksjoner	s.34
3.5 Diakoniforståelse i Frelsesarmeen	s.34
3.5.1 Frelsesarmeens sosiale og diakonale arbeid	s.36
3.5.2 Frelse	s.36
Kapittel 4: Kvalitativ tilnærming og metode	s.37
4.1 Litteraturstudie	s.37
4.2 Deltagende observasjon	s.37
4.3 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming	s.38
4.3.1 Fenomenologisk tilnærming	s.38
4.3.2 Hermeneutisk tilnærming	s.38
4.4 Kvalitativ metode	s.39
4.4.1 Det kvalitative intervjuet	s.39
4.4.2 Behandling av data og kvaliteten på datamaterialet	s.40
4.4.3 Utvalget av informantene	s.42
4.4.4 Prosjektets informanter	s.43
4.5 Intervjuguide med barnefamilier	s.45
4.6 Intervjuguide med Frelsesarmeens medarbeidere	s.46
4.7 Studiens reliabilitet og validitet	s.46
4.8 Etske betraktninger	s.47
Kapittel 5: Presentasjon av empiri	s.48
5.1 Intervju med barnefamilier	s.48
5.1.1 Familiens situasjon og opplevelse av fattigdom	s.48
5.1.2 Hvilke konsekvenser har det for barn å vokse opp i fattigdom	s.50

5.1.3 Forhold og forventninger til Frelsesarmeen	s.51
5.2 Resultatene av intervju med Frelsesarmeens medarbeidere	s.52
5.2.1 Barnefattigdom	s.53
5.2.2 Sosial eksklusjon	s.54
5.2.3 Utfordringer	s.55
5.2.4 Diakoni i Frelsesarmeen	s.55
Kapittel 6: Drøfting	s.56
6.1 Barnefattigdom i Norge – hvordan måles det?	s.56
6.1.1 Fattigdom er et multidimensjonelt fenomen	s.57
6.2 Konsekvenser for barn som lever i fattigdom	s.58
6.2.1 Fattigdom kan gi barn helseskader	s.59
6.2.2 Fattigdom produserer skam	s.59
6.2.3 Barn arver fattigdom	s.60
6.2.4 Barn som vokser opp i fattige familier blir ofte ekskludert sosialt	s.60
6.2.5 Fattigdom øker risiko for omsorgssvikt	s.60
6.3 Frelsesarmeens diakonale arbeid mot barnefattigdom	s.62
6.3.1 Omsorg for hele mennesket	s.62
6.3.2 Frelsesarmeens bekjempelse mot barnefattigdommen	s.62
6.3.3 Hva Frelsesarmeen tilbyr som offentlige institusjoner ikke kan tilby?	s.64
Kapittel 7: Oppsummering og konklusjon	s.65
Refleksjon rundt videre forskning	s.67
Litteraturliste	s.68
Vedlegg 1 Brev til deltakerne	s.71
Vedlegg 2 Intervjuguide til barnefamilier	s.73
Vedlegg 3 Intervjuguide til Frelsesarmeens medarbeidere	s.74
Vedlegg 4 Prosedyre Diakoni	s.75

Forord

Å skrive en masteroppgave var en lang, utfordrende og minnerik prosess. Denne oppgaven har gitt meg ny innsikt, både om Frelsesarmeen og deres omfattende arbeid mot mennesker i nød, og om meg selv som individ og medmenneske i en urettferdig verden. Selv om jeg har lært utrolig mye, har det allikevel vært en svært krevende prosess både for meg og mine nærmeste.

I arbeidet med denne oppgaven er det flere jeg ønsker å takke:

- Først og fremst vil jeg takke alle mine informanter som stilte opp som intervjupersoner. Det var inspirerende å få møte dere!
- Tusen takk til min veileder Kari Jordheim, som har gitt meg støtte, veiledning og kloke tilbakemeldinger underveis slik at jeg har kommet fram til målet.
- Jeg vil også takke mine gode medarbeidere fra Frelsesarmeensom som har gitt meg inspirasjon, samarbeid og gode råd og samtaler i forbindelse med dette arbeidet.
- En stor takk går til min arbeidsgiver Knut Freidar Reksen som har hjulpet meg gjennom oppgaveskriving og lest korrektur.
- På hjemmebane vil jeg takke min fantastiske familie og venner som har støttet og oppmuntret meg på veien videre. Uten deres optimistisk syn ville ikke studien vært mulig.

Maria Anonsen
Hitra, 12. november 2016

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om diakoniens rolle i kampen mot barnefattigdom og hvordan Frelsesarmeens gjennom sitt diakonale arbeid kan hjelpe barnefamilier å komme ut av fattigdommen.

Jeg har satt fokus på Frelsesarmeens forståelse av barnefattigdom i Norge. Jeg ønsket å undersøke hva Frelsesarmeen tilbyr som offentlige institusjoner ikke kan tilby av betydningsfull hjelp mot barnefattigdommen. Jeg har også sett på konsekvenser for barn som opplever fattigdom under oppveksten. Forskning viser at mange barn lever under dårlige levekår i Norge. Hvilke effekter kan tilbudene fra Frelsesarmeen ha på barnas levekår og livskvalitet? Jeg har ikke funnet noen forskning på akkurat denne problemstillingen og dette perspektivet, og målet med oppgaven er å kaste lys over situasjonen, da fattigdom er et fenomen som Frelsesarmeen inkluderer i sitt arbeid, og som de må håndtere i sitt virke. I oppgaven brukte jeg kvalitativ metode hvor jeg intervjuet sju barnefamilier som får hjelpetilbud fra Frelsesarmeen i to store byer i Norge, og i tillegg, har jeg snakket med to ansatte / medarbeidere fra Frelsesarmeen som håndterer barnefattigdomsproblematikken i arbeidet sitt. I tillegg brukte jeg litteraturstudie og observasjon.

Det var interessant å se nærmere på brukernes subjektive mening omkring sin fattigdom. Dette er et følsomt tema, og jeg har fått varierende svar fra informantene om dette temaet. Det er tydelig at det er mye stigmatisering og skam rundt det å ha dårlig råd og bli oppfattet som fattig. Dårlig familiens økonomi påvirker barns livskvalitet på mange områder, for eksempel når det gjelder helse, deres forhold til venner, samt muligheter til deltakelse i fritidsaktiviteter. Ansatte fikk i tillegg spørsmål knyttet til Frelsesarmeens forståelse av diakoni, og hvordan det kommer til uttrykk i deres faktiske virksomhet. Formålet med undersøkelsen var å skape kunnskap om hvordan Frelsesarmeen oppfatter og beskriver diakonalt arbeid mot barnefattigdom.

Undersøkelsen har vist at Frelsesarmeens diakonale arbeid gir omsorg for hele mennesket. Frelsesarmeen avhjelper øyeblikkelig nød, viser medmenneskelig omsorg og nestekjærlighet, skaper inkluderende fellesskap og utøver kristen sjelesorg. Informantene har satt stor pris på Frelsesarmeens sosiale engasjement. Frelsesarmeen har blitt en hjelpeinstans som bidrar til å forebygge barnefattigdom.

Stikkord som kan favne denne oppgaven er: Frelsesarmeen, fattigdom, barnefattigdom, diakoni, levekår og omsorg for hele mennesket.

Kapittel 1: Innledning og problemstilling

1.1 Valg av tema og problemstilling

Oppgaven har som tema: «Diakonalt arbeid i møte med barnefattigdom». Fattigdommen er et tema som jeg lenge har vært opptatt av, og som jeg til stadighet undrer meg over i forhold til hvordan vi skal bekjempe den, spesielt blant barn og unge. Barnefattigdommen er et interessant og aktuelt tema i dagens samfunn. Antall barn som lever i fattigdom i Norge, fortsetter å øke. Nye tall viser at det er over 84.000 barn som vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt, i følge de siste tallene fra Statistisk sentralbyrå.¹ Det finnes mange barnefamilier i Norge i dag som sliter, både med økonomi og inkludering. De fleste har et sted å bo, men kanskje ikke en seng til alle i familien. Alle har mat for dagen, men når du har mange munnar å mette, blir det ofte dårlig mat eller ikke noe til overs for foreldre. Alle barn har mulighet til å gå på skolen, men det er ikke alltid like lett å passe inn når man ikke kan bli med på turer, eller kjøpe bursdagspresang til en klassekamerat. Mye av det materielle kan familiene få hjelp til, men hva skjer med inkluderingen, fellesskapet og det sosiale livet. Å være fattig i Norge handler sjelden om å ikke ha mat på bordet, men om at man ikke får delta i samfunnet på lik linje med andre fordi det koster for mye. Konsekvensen i familier som sliter med økonomien, kan ofte bli at barna trekker seg tilbake sosialt fordi de synes det er vanskelig å delta i fellesskapet. Barn som lever i en vanskelig hverdag føler seg ofte isolert fordi de faller utenfor viktige oppvekstarenaer (Underlid, 2005). Med alt dette trekkes barnefattigdom fram som en særskilt utfordringsom må tas på alvor.

Problemstillingen i denne oppgaven er:

Hvilke konsekvenser har det for barn å vokse opp i fattigdom, og hvordan kan Frelsesarmeen gjennom sitt diakonale arbeid hjelpe barnefamilier å mestre sin fattigdom?

Denne masteroppgaven er et resultat av en studie av Frelsesarmeens hjelp til barnefamilier som lever i fattigdom. Jeg har gjennomført intervjuer med sju barnefamilier som benytter seg av denne hjelpen og med to eksperter/ medarbeidere som jobber med fattigdomsproblematikken i Frelsesarmeen. Kunnskap om denne hjelpen kan være betydningsfull fordi den kan bidra med viktige perspektiver i møte med barnefattigdom, og fordi problematikken belyses fra ulike perspektiver.

¹ www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-okonomisk-utsatte-barn i

Studiens mål er derfor tredelt:

- Det ene er å drøfte, ut i fra faglige og teoretiske refleksjoner, hvordan barnefattigdom kan innvirke på fattige familiers hverdagsliv.
- Det andre er å belyse hvordan Frelsesarmeens sosiale -, diakonale arbeid hjelper barnefamilier å komme ut av sin fattigdom.
- Det tredje er å drøfte hva Frelsesarmeens opparbeidede kunnskap kan ha å si for hvordan barnefattigdom bør møtes i det moderne Norge.

For å drøfte dette bruker jeg i stor grad Erik Allardts dimensjoner “å ha, å elske og å være”, og Frelsesarmeens forståelse av “omsorg for hele mennesket”. Det er interessant å utforske hvordan barnefattigdom kan møtes på alternative måter. Dette gjøres ved å hente litteratur om Frelsesarmeens verdigrunnlag, og da spesielt med tanke på Frelsesarmeens menneskesyn som viser seg i praktiske diakonale handlinger mot fattige.

I denne oppgaven vil jeg også rette oppmerksomheten mot mottakersiden – mot de familiene som får hjelp fra Frelsesarmeen: Hvem er de, hva er det de føler de mangler, eller hvilke behov blir ikke tilfredsstilt? Hvordan er deres subjektive oppfatning av fattigdomsbegrepet? Selv om de har dårlig råd, opplever de seg selv som fattige? Hva er det viktigste for barn? Her skal fokus settes på forholdet mellom barnefattigdom og levekår.

Dette er relevant for senere å drøfte hvordan Frelsesarmeens diakonale arbeid kan bidra til å løse fattigdomsproblemene.

1.2 Gangen i oppgaven:

Oppbygningen av oppgaven knytter seg til problemstillingen. Jeg vil systematisere oppgaven på følgende måte:

Jeg har nå i kapittel 1 presentert tema for oppgaven og problemstillingen. Barnefattigdom er et viktig og aktuelt tema i dagens Norge.

I kapittel 2 presenterer jeg Frelsesarmeen. Her skriver jeg om Frelsesarmeens menneskesynnet og sosiale engasjement mot fattigdom. Videre gir jeg en kort introduksjon om hva slags tilbud som finnes på Frelsesarmeen til fattige barnefamilier.

Fordi det er mange måter å definere fattigdom på, vil jeg i kapittel 3 trekke inn tidligere forskning og teori på områdene fattigdom, barnefattigdom og Frelsesarmeens forståelse av diakoni for å skape rammer rundt oppgavens tema. Jeg starter delen med å si noe om forskjellige måter å definere fattigdom på. Erik Allardts behovsteori og Maslows

behovshierarki fokuserer på de sentrale kategorier / levekår, som er forutsetninger for at mennesker kan leve i et såkalt “godt liv”.

Videre skriver jeg et eget avsnitt om barnefattigdom. Jeg bruker Tone Fløttens teori om hvordan fattigdom påvirker barnas levekår og framtiden. Jeg har tatt med litt om hvordan det er å være offer for fattigdommen.

For min egen fagretning, blir begrepet diakoni også omtalt i teoridelen. Jeg er spesielt interessert i å finne ut om det finnes en definisjon av begrepet diakoni innenfor Frelsesarmeen.

I kapittel 4 vil jeg presentere metoden jeg har brukt for å samle inn data, og jeg vil beskrive hvordan dette har foregått, problemer og muligheter som har oppstått underveis.

I kapittel 5 presenterer jeg empirien: informantenes synspunkter på de sentrale temaene som skal bidra til å besvare min problemstilling. Her vil også begrepet fattigdom tas opp igjen, hvor jeg kommer med informantenes subjektive meninger omkring dette temaet.

I kapittel 6 drøfter jeg informantenes svar i lys av teorien. Denne drøftingen utgjør grunnlaget for konklusjonen som presenteres i siste kapittel 7. Der forsøker jeg å trekke noen konklusjoner og kommer med noen innspill til videre arbeid.

Kapittel 2: Frelsesarmeen

Hensikten med dette kapittelet er å gi en kort innføring i Frelsesarmeens tilblivelse og utvikling. I det følgende vil jeg presentere Frelsesarmeen med fokus på oppstart i England, og i Norge med spesielt vekt på det sosiale, - diakonale arbeidet.

2.1 Om organisasjonen

Frelsesarmeen er en internasjonal evangelisk bevegelse, en del av den universelle kristne kirke og er til stede i 126 land. Frelsesarmeen er et mangfoldig kirkesamfunn som ønsker å vise omsorg for hele mennesket, dette gjør de ved å tilby «suppe, såpe og frelse». På denne måten ønsker de å møte både fysiske, psykiske, sosiale og åndelige behov.

«Suppe» møter fysiske behov, «såpe» fokuserer på enkeltmenneskets verdighet og «frelse» handler, i følge organisasjonen, om å formidle Guds grenseløse kjærlighet. Frelsesarmeen har en streng hierarkisk ledelsesstruktur med en toppleder, generalen, som under seg har ledere for ulike stabsavdelinger, deler av verden, territorier og land, distrikter og lokal virksomhet. Frelsesarmeen kaller sine menigheter for korps. Offiserer er betegnelsen på ansatte som er utdannet ved Frelsesarmeens offiserskole og anerkjent som åndelig lederskap (The Salvation Army, 2014).

Menighetsmedlemmer kalles soldater (både soldater og offiserer bruker uniform) eller tilhørige, i tillegg er barn, ungdom og andre tilknyttet som medlemmer i ulike aktivitetsgrupper. Frelsesarmeens sosialtjeneste består av Fretex, rusomsorg, barnehager, fengselsarbeid, eldreomsorg, slumstasjoner, ettersøkelsesarbeid og til slutt barne- og familievern (The Salvation Army, 2014).

2.2 Frelsesarmeens historie

Frelsesarmeen var utviklet fra Øst-Londons Kristne Misjon, stiftet av William og Catherine Booth i 1865. Den industrielle revolusjonen var i full gang, og gjennom flere tiår hadde folk i tusentall forlatt trange kår på de britiske landsbygdene og flyttet inn til stadig mer forslummede storbyer. På Frelsesarmeens nettside står det:

”William Booth og hans kone - Cathrine så gatebarn med magre ansikter på jakt etter mat. De så sørpe fulle femåringer utenfor døren til puber. Unge jenter som solgte både varer og seg selv for å overleve. De så mødre som tvang øl fra seidler ned gjennom halsen på småbarna sine – i mangel av noe annet å gi dem. Utenfor vertshus etter vertshus – rasende og slossende menn med askegrå ansikter.”

London var på denne tiden preget av fattigdom, arbeidsløshet, lave lønninger og lavt interesse fra myndigheter å løse dette problemet. William og Catherine Booth måtte bare gjøre noe med det. De startet i 1865 East London Christian Mission som holdt møter både ute og inne i tilfeldige lokaler. The Christian Mission var en av 500 veldedige organisasjoner som arbeidet blant fattige i Øst-London. I 1876 fikk den bevegelsen en autokratisk ledet struktur med William Booths som hovedleder. Senere kommet det et behov for å organisere struktur etter militære forbilder med militære titler og streng disiplin, og organisasjonen fikk navnet The Salvation Army. De endret strategi til å fokusere på begrepene suppe, såpe og frelse. En erkjennelse av at mennesket har både fysiske, psykososiale og åndelige behov. I løpet av 1880 og 90-årene vokste Frelsesarmeen til å bli en internasjonal bevegelse som henvende seg til de deler av befolkningen som levde i fattigdom, arbeidsløshet og var karakterisert som de lavere klasser (Gundersen, 2005).

2.2.1. Darkest England and way out

I 1890 ga William Booth ut boka «I mørkeste England – og veien ut». Denne boken inneholder en plan for hvordan Frelsesarmeen skulle utføre sitt sosiale arbeid. William Booth og Frelsesarmeen krevde en ny fordeling av makt og goder i England som kunne forebygge fattigdom og fornedrelse. Boken består av to deler, "Mørket", og "Veien ut". Booth sammenliknet der det som ble ansett som det "siviliserte England" med "Mørkeste Afrika" – som da ble ansett for å være fattig og underutviklet. Booths påstand var at etter den industrielle revolusjonen var det store områder både i London og England for øvrig, hvor livskvaliteten var vel så dårlig som i Afrika. Hans løsning var en kombinasjon av det kristne budskapet og arbeidsetikk. Boken skisserer en plan for å bekjempe fattigdom gjennom hjem for hjemløse, fellesskap hvor fattige byboere kunne lære landbruk, opplæringssentra for potensielle emigranter, hjem for prostituerte og løslatte fanger samt hjelp til fattige og alkoholikere. Han foreslo også egne advokater, banker, sykehus, skoler og til med hvilehjem ved sjøen, for fattige. Påstanden var at hvis staten ikke lever opp til sine sosiale forpliktelser, er det enhver kristens oppgave å ta på seg oppgaven. Svært mange av tiltakene beskrevet i boken, har blitt realisert i Frelsesarmeens sosiale arbeid rundt omkring i verden (Booth, 2009).

Booth var overbevist om at frelse er en stor hjelp på veien ut av fattigdom og avhengighet. Han har skrevet i boken:

”Vi vil gi mat til de sultne, klær til de nakne og husrom til de husville, men vi er enda mer opptatt av at de blir født på ny i hjerte og liv. Det er det viktigste for deres fremtidige lykke og velferd... Ingen skal behøve å føle seg mismodig og ulykkelig. Det finnes ingen skinnhellighet i Frelsesarmeen. Vi taler frimodig om frelsen, for den er lysten og gleden i våre liv” (Both, 2009:81).

William Booth la vekt på at alle mennesker skulle ha like rettigheter. Han mente at Gud hadde gittmenneskene kraft og mulighet til å forbedre seg, både åndelig og materielt.

2.2.2 Frelsesarmeen i Norge

Frelsesarmeen spredde seg til mange land og i 1888 kom den til Norge. Den første lederen for Frelsesarmeen var Hanna Ouchterlony. I de første årene vokste Frelsesarmeen i Norge veldig raskt. I januar 1892 var blitt åpnet 62 korps (menigheter), og de hadde 200 offiserer i aktiv tjeneste.

I tillegg til de mange menigheter, startet Frelsesarmeen opp diakonale virksomheter. De begynte med slumstasjonene, som var baser for hjemmebesøk, hjemmesykepleie og andre hjelpetiltak rettet mot familier og enkeltmennesker. Vinteren 1893 åpnet Frelsesarmeen det første herberget for uteliggere, og dermed var i gang med å bygge ut en sosialtjeneste som skulle bli et av Frelsesarmeens fremste varemerker og omfatte eldreomsorg, barnehager, barnehjem, mødre hjem, redningshjem, ettervern og arbeidstrening (Gundersen, 2005).

2.3 Frelsesarmeens sosiale engasjementet til fattige barnefamilier

I følge Frelsesarmeens internasjonale erklæring, er oppdraget å forkynne Jesu Kristi evangelium og i hans navn møte menneskelig behov uten diskriminering. Organisasjonen har Bibelen som grunnlag for sitt menneskesyn, samfunnsansvar og arbeid.

Frelsesarmeen er et mangfoldig og særpreget kirkesamfunn som viser omsorg for hele mennesket, synliggjort i fire dimensjoner, den fysiske, psykiske, sosiale og den åndelige. Dette innebærer at enkeltmennesket skal bli sett, bekreftet og kjenne seg verdifull, uavhengig av ytre omstendigheter.

Målsettingen for Frelsesarmeens sosialtjeneste er:

”å gi behandling, pleie og sjelesorg, samt utøve forebyggende virksomhet i samsvar med organisasjonens kristne målsetting og prinsipper. Dette målet søker Frelsesarmeen å nå ved å avhjelpe øyeblikkelig nød, vise forståelse og kjærlighet, gi hjelp til selvhjelp, attføringstiltak og utøve kristen sjelesorg” (Iversen, 1991).

Frelsesarmeen vil forebygge og lindre nød, oppmuntre og støtte mennesker til å ta tak i livssituasjonen sin og hjelpe dem å finne de ressurser som kan føre dem videre i livet.

Helt tilbake i 1907 startet Frelsesarmeen opp sitt arbeid med utsatte barn og deres familier.

Frelsesarmeen driver sin virksomhet på forskjellige plan:

- Praktisk hjelp i form, utdeling av: mat, klær, toalettartikler og leker for mennesker i en vanskelig situasjon, økonomisk støtte, julehjelp. Det er også behjelpelige med rekvisisjoner til Fretex for møbler og klær.
- Sosial hjelp: råd og veiledningstjeneste, aktiviteter for barn og familier, Home-Start, familieverksted, aktivitetskortet, cafe for arbeidsinnvandrere og mye mer.
- Åndelig hjelp: samtaler, sjelesorg, forbønn, Bibelgrupper, menighetsfellesskap.

Frelsesarmeen jobber for at familier skal få en bedre hverdag både når det gjelder helse, bolig, arbeid og nettverk. I de senere årene har det i tillegg hvert et mer bevisst fokus på aktiviteter og positive samhandlingsarenaer. I Frelsesarmeens verdibok står det at: ”vi skal være ustoppelige i troen på enkeltmennesker og nye muligheter”. Videre står det ”at vi vil bekjempe fattigdom og sosiale problemer blant annet ved å styrke vårt engasjement for barn og unges oppvekstvilkår” (Frelsesarmeen, 2007). Frelsesarmeen jobber på en rekke områder for å bidra til å skape gode oppvekstvilkår. Det gjør de gjennom barne-, - og familievern, barnehager, korps og slumstasjoner. Det handler om å skape trygge og gode møteplasser som kan styrke familierelasjonene og nettverket til den enkelte.

Barnefattigdom rammer spesielt barn av foreldre med lav utdanning, foreldre uten fast jobb, de som er uføretrygdet, og familier med innvandringsbakgrunn. Barn i store husholdninger, med enslig forsørger, i husholdninger som mottar sosialhjelp eller velferdsstatsavhengige er også utsatt. Videre vil jeg gi noe eksempel på forskjellige tiltak som tilbys til fattige barnefamilier.

Gjennom Frelsesarmeen får familiene tilbud om en kostnadsfritt ferieuke, som inneholder for eksempel: kanoturer, bading, tur til en fornøylespark, turer i skog og mark samt tid til avslapping, egentid for voksne og god mat.

Frelsesarmeens aktivitetskort gir gratis adgang til forskjellige kultur – og fritidsaktiviteter.

Familieverksted er et konsept som kommer fra Frelsesarmeen i Danmark. Det legger til rette for å øke nettverket til familier som er i en presset situasjon, økonomisk eller sosialt, for på den måten å hindre sosial eksklusjon, motivere til deltakelse i arbeidslivet eller meningsfylt aktivitet, samt stimulere til bedre psykisk helse.

Home Start Familiekontakten i Frelsesarmeen er et familiestøtteprogram der frivillige kommer hjem til familiene på besøk to til fire timer i uken til familier med minst et barn under skolepliktig alder. Vi tilbyr regelmessig kontakt og praktisk hjelp. Målet er å støtte familien i en periode i livet og om mulig utvide familiens nettverk. Vi forsøker å finne gode praktiske løsninger sammen med familiene og vi forsøker å lage nettverksbyggende aktiviteter.

Sjelesorg / åndelig veiledning er noe av det viktigste Frelsesarmeen tilbyr sine gjester. I sjelesorgen er det plass for latter og tårer, tro og tvil. Der kan det stilles de vanskeligste spørsmålene og sette ord på den største smerten. Frelsesarmeens medarbeider har taushetsplikt som gjør at den enkelte kan uttrykke seg fritt, uten å være redd for noen konsekvenser. Det grunnleggende i disse samtalene er at alle mennesker møtes med respekt og nestekjærlighet.

På grunn av begrenset antall sider i denne oppgaven, kan jeg ikke gå i dybden på forskjellige tiltak fra Frelsesarmeen som tilbys til barnefamilier, men skal komme tilbake på det i analysen.

2.4 Frelsesarmeens menneskesyn

Frelsesarmeen ser på seg selv som en del av den kristne kirke og troslæren følger hovedlinjene i kristenheten og legger vekt på Guds ønske om å frelse mennesker. Virksomheten bygger på det kristne menneskesyn, der Jesu ord og gjerning er et forbilde og rettesnor. Alle mennesker er like verdifulle, fordi menneskets verdi er gitt utenfra, fra Gud, uavhengig av egenskaper, ferdigheter, kultur og etnisitet. Slik formulerer Frelsesarmeen noe av sitt etiske standpunkt i spørsmålet om menneskesyn.

«Fordi menneskets verdi er gitt utenfra – fra Gud, og er uavhengig av egenskaper, ferdigheter, kultur eller etnisk opprinnelse, er alle mennesker like verdifulle. Menneskelivet er hellig og ukrenkelig fra begynnelse til slutt fordi det er skapt og elsket av Gud. Frelsesarmeen tar derfor avstand fra enhver gradering av menneskeverdet og aksepterer ikke at et menneskeliv reduseres til et middel for andre formål» (Frelsesarmeen, 2007: 8).

Frelsesarmeens menneskesynet slår fast at mennesket ikke er noen tilfeldighet. Alle mennesker er skapt og elsket av Gud. Menneskeheten er både en del av skaperverket og har en spesiell stilling i det samme skaperverket. Tradisjonelt er dette uttrykt med ordene fra skapelsesfortellingen i 1 Mosebok om at «mennesket er skapt i Guds bilde». Dette forstås gjerne slik at mennesket har et ukrenkelig verd, og at livet har et bestemt formål. Vi er skapt

med en livsoppgave som er formulert i det dobbelte kjærlighetsbud: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte, hele din sjel, all din kraft og all din forstand, og du skal elske din neste som deg selv» (Mark. 12, 30). Når mennesket virkeliggjør dette budet, er det i sitt handlingsliv også et bilde på hvem Gud er.

Det kristne menneskesynet viderefører det gammeltestamentlige synet på at alle dimensjoner i menneskelivet henger sammen og må anerkjennes som gode og gudvilledede. Det gjelder både for de kroppslige, det sjelelige og psykologiske, åndelige og religiøse (Henriksen, 2000:125). Det dobbeltkjærlighetsbudet avspeiler dette når det vektlegger hjertet, sjel, kraft og forstand. Det er ved å ta på alvor at mennesket er en enhet av disse dimensjonene at man blir best i stand til å vise omsorg og ta vare på helheten i menneskelivet.

Frelsesarmeen ser på mennesket som en helhet med fysiske, psykiske, åndelige og sosiale behov. Alle mennesker er skapt av Gud og har derfor ukrenkelig verdi. Frelsesarmeen har derfor helt siden starten sett forkynnelse og nestekjærlighet som to sider av samme sak.

I arbeid for å bedre samfunnsforholdene synliggjør Frelsesarmeen Guds rettferdighet.

Frelsesarmeen tror at Gud har skapt alle mennesker med grunnleggende muligheter til forandring, utvikling og vekst, og at dette blir styrket gjennom å møte Jesus (Frelsesarmeen, 2007: 8).

Frelsesarmeen ser på sine medmennesker som de enkeltmenneskene de er i kontakt med, og arbeider for, og uttrykker det slik:

”Vi vil vise omsorg for hele mennesket ved at vi vil være tilstede for den enkelte og møte menneskelige behov i et fysisk, psykisk, sosialt og åndelig perspektiv, og være inkluderende og skape relasjoner” (Frelsesarmeen, 2007: 6).

Videre sier Frelsesarmeen om sitt samfunnsengasjement:

”Vi vil bekjempe fattigdom og sosiale problemer ved å ha relevante tjenester og hjelpeprogram, og synliggjøre vårt avholdsstandpunkt og bekjempe avhengighet. Vi vil skape gode møteplasser ved å ha et mangfoldig og inspirerende menighetsliv, være nyskapende og utadrettede, og å møte behov i lokalmiljøet” (Frelsesarmeen, 2007:8-9).

Kapittel 3: Teori og tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg løfte frem det jeg har funnet av forskning og teoretiske perspektiver, og som kan kaste lys over det jeg vil undersøke. Det starter med historisk kontekst om fattigdom i Norge. Videre vil jeg hente frem ulike måter man kan forstå fattigdom og barnefattigdom på. I tillegg blir det gitt en teoretisk introduksjon av diakoni og hvordan diakoni forstås i Frelsesarmeen.

3.1 Fattigdom i Norge

3.1.1 Historisk kontekst om fattigdom i Norge

Fattigdom har eksistert til alle tider. Norges første vitenskapelige fattigdomsforsker het Eilert Sundt. Han gjorde en studie om fattigdom og utga boken "Om fattigforholdene i Kristiania" i 1870. Fattigdomsproblemet sto sentralt siden fattigdom var datidens største sosiale problem (Fløtten, 1999:28). Arbeiderklassens bo- og inntektsforhold var veldig dårlige. Datidens myndigheter skyldte på arbeiderklassens og fattigfolks dårlige moral når fattigdom og andre sosiale problemer skulle forklares. Arbeiderfamiliene hadde heller ikke en offentlig velferdssektor i ryggen (Fløtten, 1999:28). Ut i fra Sundt sin forskning ble fattigdom forstått som en konsekvens av samfunnsstrukturer i landet og at fattigdom da var et samfunnsskapt problem. Etter andre verdenskrig ble fokuset på å bygge opp velferdsstaten prioritert. Det var en bred enighet mellom de politiske partiene om å sikre en rettferdig fordeling av levekår, like muligheter for alle og da spesielt i forhold til inntekt og formue. Virkemiddelet var hele folket i arbeid (Harsløf og Seim, 2008).

I 1979 hadde denne politikken gradvis omformet det kapitalistiske klassesamfunnet til et godt økonomisk velferdssamfunn, og man antok at fattigdom og sosial nød var utryddet, og kampen mot fattigdom var vunnet (Harsløf og Seim 2008). I 1985 kom boka til Steinar Stjernø "Den moderne fattigdommen". Stjernø skrev at fattigdomsbegrepet på den tiden nesten var totalt fraværende fra offentlig oppmerksomhet og fra forskning, og at samfunnsforskere heller ikke stilte spørsmål om det fantes fattigdom i Norge. Det ble derimot forsket på levekår blant sosialhjelpsmottakere. På den tiden var det vanlig å snakke om absolutt fattigdom som en definisjon som brukes hvis inntekten ikke kan dekke basisbehov som mat, bolig og klær. Hvis du kan dekke disse basisbehovene, er du regnet som over fattigdomsgrensen (Harsløf og Seim, 2008).

På 2000-tallet begynte en ny kamp mot fattigdom i Norge. Det var en annen type fattigdom, en mer relativ fattigdom, som er vanskeligere å definere. Denne mer relative fattigdommen avhenger av den generelle levestandarden i samfunnet (Hagen og Lødemel, 2005:210-234).

Overgangen fra en absolutt til en relativ definisjon av fattigdom knytter begrepet til ”uakseptabel lav levestandard, og ikke til nød” (ibid). Tidligere statsminister Nordli konstatert at «det er en skam at vi har 70 000 fattige barn i Norge» (Hagen og Lødemel 2005: 210). Fra Statens side ble det lagt frem flere tiltaksplaner mot bekjempelse av fattigdommen i Norge (Se St.meldnr 6, 2002-2003, Vedlegg til st.prp. nr. 1 (2006-2007) – Statsbudsjettet 2007, Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2008-2009) – Statsbudsjettet 2009). De nasjonale fattigdomsplanene framhevet fattigdom blant barn som særlig utfordrende. I mediene rullet det frem artikler om vanskelige forhold for både barn og voksne. I dag snakkes det fortsatt om økende fattigdom i Norge (Heljesen, 2014).

3.1.2 Hvordan å måle fattigdom – en definisjon

Det finnes ulike tilnæringer til å forstå fattigdom. Innenfor fattigdomsforskningen er en rekke definisjoner foreslått, og ulike studier benytter ulike definisjoner. Fattigdomsbegrepet vil oppfattes annerledes i ulike land, ulike verdensdeler, og som stat håndterer man også fattigdom på ulikt vis. I utviklingsland er fattigdom knyttet til det å mangle helt fundamentale levekostnader, som mat, klær eller tak over hodet. I vestlige land finner vi at fattigdom kan ikke avgrenses til det som har med fysisk opplevelse å gjøre, men at man også må ta hensyn til individenes sosiale situasjon (Fløtten, 2009:17). Fattigdomsdefinisjonen blir da dreid mot å omhandle ressurser som man trenger for å kunne fungere sosialt.

3.1.3 Fattigdom generelt

”En generell definisjon av fattigdom er å ha manglende mulighet til å leve et fullverdig liv. Dette innebærer at fattigdom er mer enn fravær av materiell velferd. Fattigdom innebærer også manglende valgmuligheter og mangel på anstendig levestandard. Fattigdom begrenser menneskers muligheter til å ha innflytelse over sin egen livssituasjon og begrenser den enkeltes valgmuligheter” (Store norske leksikon).

Peter Townsend, en engelsk forsker, definerer en person som fattig hvis vedkommende mangler ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter og å opprettholde den levestandarden som er vanlig i det samfunnet en lever i:

”Individer, familier og grupper i befolkningen kan betegnes som fattige når de mangler ressurser til å skaffe seg det kostholdet, delta i de aktivitetene og ha de livsforhold og bekvemmeligheter som er vanlige eller i det minste alminnelig akseptert i det samfunn de tilhører. Ressursene deres er så lang under gjennomsnittsindividet eller gjennomsnittsfamilien at de blir utelukket fra vanlige livsmønstre, vaner og gjæremål” (Lysestøl og Meland 2003:186).

Denne definisjonen av fattigdom er den som er aller mest brukt i moderne fattigdomsforskning. De fleste forskere og politikere tar utgangspunkt i en slik forståelse av fattigdom i den vestlige verden (Fløtten, 1999 og 2009).

Den norske regjerings handlingsplan bygges på en forståelse av fattigdom som «mangel på mulighet til å realisere det vi som mennesker oppfatter som et verdig liv ut fra våre egne vurderinger og ståsted» (Utenriksdepartement, 2002).

Statistisk sentralbyrå (SSB) benytter betegnelsen lavinntekt, ikke fattigdom. Både EU, OECD og norske myndigheter måler som regel fattigdom ved hjelp av inntektsmål. Det mest vanlige er å sette fattigdomsgrensen ved en gitt andel av medianinntekten. Medianinntekten er den inntekten som deler befolkningen i to, slik at halvparten tjener over medianinntekten og halvparten tjener under medianinntekten.

OECD definerer fattigdomsgrensen ved 50 prosent av medianinntekten, mens EU definerer fattigdomsgrensen som 60 prosent av medianinntekten. Således vil en få flere fattige dersom en anvender EUs mål enn OECDs mål (Fløtten, 2011:14- 18). Når en bruker slike mål så tar en ikke høyde for verken folks øvrige levekår eller deres subjektive opplevelse av hvorvidt man er fattig eller ikke. Levekår dreier seg om mer enn bare inntekt. Levekår omfatter blant annet fysisk og psykisk helse, boforhold, bomiljø og nærmiljø, sosial kontakt, forhold knyttet til fritidsaktiviteter, forhold knyttet til kriminalitet og vold og til forurensning, støy og trafikk (Fløtten, 2009).

I kampen mot fattigdom vektlegges de følgende elementene: viktigheten av inntekt, utdanning, helse, frihet fra undertrykkelse, samt det å ha en kulturell og sosial tilhørighet for ikke å bli isolert fra samfunnet. Det finnes ingen definisjon på fattigdom som kan oppfattes som den eneste rette. Det er ulike måter å definere fattigdom på som vist over. Uansett hvilke definisjoner som blir brukt, handler fattigdom om mangel på trygghet, forutsigbarhet, valgmuligheter og innflytelse (FN-sambandet).

3.1.4 Absolutt og relativ fattigdom²

For å kunne skille mellom ulike grader av fattigdom brukes begrepene absolutt fattigdom og relativ fattigdom. I begge tilfellene blir det satt en fattigdomsgrense. De som ligger under denne grensen, blir definert som fattige.

²Definisjonene er hentet fra Store Norske Leksikon, men oppdatert og modifisert grunnet en noe manglende definering på vesentlige punkter.

Absolutt fattigdom innebærer at man ikke får dekket grunnleggende behov som mat, klær, hus, tilgang på grunnutdanning og primære helsetjenester. Begrepet absolutt fattigdom refererer til mennesker som lever et liv preget av nød og usikkerhet—uten valgmuligheter og det sosialøkonomiske sikkerhetsnett.

Relativ fattigdom er fattigdom sett i forhold til størstedelen av befolkningen i et land. Grensen for relativ fattigdom fastsettes gjennom en nasjonal fattigdomsgrense. Relative fattigdommen sier oss at fattigdom ikke bare er snakk om overlevelse og tilfredsstillelse av grunnleggende behov, men at levestandarden vil bli målt i forhold til det samfunnet man lever i. Man ser fattigdommen i lys av det samfunnet man lever i og hvor en faller under det som betraktes som det minst akseptable nivå for forbruk og sosial deltakelse. Man må avstå fra å delta i aktiviteter og avstå fra goder som de fleste av oss tar som en selvfølge, fordi man ikke har økonomisk frihet til å ta del i disse godene. Når vi snakker om fattigdom i Norge, er det relativ fattigdom, fordi noen er relativt sett dårligere stilt sammenlignet med nordmenn flest.

3.1.5 Fattigdom i dagens Norge

Dagens fattige i Norge er en gruppe mennesker som ikke er lett å definere. I dag har vi verken noen standarddefinisjon på fattigdom eller noen offisiell fattigdomsgrense i Norge (Henriksen, 2005:39). I velstående land er det ikke lenger mulig å svare på spørsmålet om hvem «de fattige» er. Det finnes ingen fattige i absolutt forstand i dagens Norge, og vi har ikke synlig fattige. Lederen for Velferdsalliansen, Johanna Engen, skrev i en artikkel:

«Den virkelige fattigdommen her i landet er usynlig, ingen kan se på meg at jeg er fattig. Allikevel er jeg en av hundre tusen som lever i fattigdom. ... Fattigdom er et stort hinder for å delta i samfunnet. Vi bærer på utrygghet, ufrihet, sosial devaluering og dårlig selvbilde. Man kommer i en sårbar situasjon og føler det nedverdiggende å måtte tigge om hjelp til det mest nødvendige» (Claussen, 2014:26).

Fattigdom i dagens Norge handler om en personlig opplevelse av utrygghet, ufrihet, sosial devaluering og dårlig selvbilde.

Fattigdom i dagens Norge handler om fordelingen av ulike levekår. Levekårsbegrepet sier noe om hvordan man har det, og det sier også noe om hva som er viktig for velferden vår. Den nordiske tilnærmingen vektlegger at levekår påvirkes av de ressursene enkeltindividene har og som kan brukes til å forme og styre deres liv, noe som gjør at det også innbefatter livskvalitetsbegrepet. Livskvalitetsbegrepet er subjektivt, og det legges vekt på den enkeltes opplevelse av egen situasjon. Den viktigste levekårsressursen her er inntekt, men det er også en rekke sider ved livet til individene det er nyttig å ta med i betraktningen når man skal se på

levekår; arbeidslivstilknytning, helsetilstand og boligforhold. Gode levekår gir frihet ved at man har muligheten til å leve et godt liv – mens dårlige levekår gir ufrihet med hensyn til det å skaffe seg velferdsgoder. På bakgrunn av dette kan det derfor antas at dårlige levekår gir lav livskvalitet for den enkelte (Gustavsen, 2011:21- 22).

Fattigdom i Norge betyr stort sett relativ fattigdom, at fattigdom forankres i det økonomiske nivået der man lever og ikke i materiell standard i seg selv (Frønes, 2011). Stjernø skriver i «Den moderne fattigdommen» at:

”Penger er den allmenne verdimåler i et kapitalistisk samfunn. De er et uttrykk for suksess i arbeidsmarkedet og kan konverteres til suksess i boligmarkedet. Pengene bestemmer hvordan en kan presentere seg i hverdagslivet gjennom klær og utseende. De skaper rammene om hvor en kan ferdes – på restauranter, konserter og feriesteder, og har innflytelse på kontaktformene i det sosiale livet” (Stjernø, 1985).

3.2. Barnefattigdom

Barnefattigdom er en stor del av denne oppgaven. Det er derfor viktig å gå mer inn på temaet og se hva tidligere forskning har funnet ut. De siste tiårene har Norge opplevd en negativ utvikling hvor flere og flere barn lever under fattigdomsgrensen. Oppvekst i en lavinntektsfamilie er et komplekst og sammensatt problem, og handler om mer enn kun lav familieinntekt.

3.2.1 Barnefattigdom og sosial deltakelse

I denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av boka ”Barnefattigdom” av Fløtten (2009). Fløtten setter fokus på forskning inn i forholdet mellom barnefattigdom og sosial deltakelse. Dette fordi barnas sosiale liv kan påvirke deres framtidige liv. Det viser til en britisk studie sitert hos Backe-Hansen i 2004, som konkluderte med at fattigdom har signifikant effekt på risikoen for sosial ekskludering. Det vises også til andre studier som ser at det er en sammenheng mellom fattigdom og barns emosjonelle sosiale situasjon. Ung i Norge undersøkelsen (2002) viser også at det er en sammenheng mellom familiens økonomiske situasjon og de unges sosiale relasjoner. Hvis familien har dårlig økonomi, er det større sannsynlighet for at unge opplever å være upopulære, ensomme, bli mobbet og mangle faste venner. Å vokse opp i fattigdom kan ha ulike konsekvenser, blant annet dårligere materielle levekår, dårligere sosiale og psykososiale levekår, og større sjanse for selv å bli fattig (Fløtten, 2009).

Fløtten definerer barnefattigdom som et problem for samfunnet og for dem som er fattige. Det fokuseres på ulike faktorer, blant annet det faktum at den voksende mengden av trengende i pensjonsalder er fullstendig avhengig av at så mange som mulig har mulighet til å realisere sine talenter og drømmer. Barn som vokser opp under fattige omstendigheter, har generelt dårligere levekår og livssjanser. Videre har disse barna dårligere materielle levekår, hvilket også har sammenheng med sosiale og psykososiale levekår, samt dårligere helse. Barn som vokser opp som fattige, har også større sannsynlighet for å bli fattige som voksne (Fløtten, 2009). Undersøkelser har vist at fattigdomskårene ofte går i arv, barna får dårligere fysisk og psykisk helse, de har lavt utdanningsnivå og de blir tidlig foreldre, de har lettere for å havne i fengsel og de har mindre framgang innen arbeidslivet (Fauske og Øia, 2010).

Forskning på barn som bor i familier med økonomisk stress og deprivasjon, viser at disse barna får dårligere resultater på skolen, de har adferdsproblemer og er deprimerte (Elder og Caspi 1998, Lempers et al. 1990, etter Stolanovski 2005). Problemene kan oppstå med utgangspunkt i foreldrenes reaksjon på deres egen tilkortkommenhet, for eksempel alkoholmisbruk og mishandling, eller med utgangspunkt i barnets egne opplevelser av de økonomiske problemene, noe som kan resultere i for eksempel psykiske problemer, mobbing, skoleproblemer. Barn på lik linje med voksne kan utvikle både konsentrasjonsproblemer og depresjoner når de eksponeres for en forverring i økonomien uten utsikt til bedring i overskuelig fremtid, og at dette kan føre til dårligere skolerresultater (Tvetene, 2001).

Det kan være vanskelig å si noe om årsakene til en families fattigdom, men barna er uansett ofre for det og helt uten skyld. Barn er sårbare, og det er særlig alvorlig når de lever i fattige kår. Barn i fattige familier lever i en form for risiko fordi de står i fare for å bli ekskludert fra andre barn i sosiale sammenhenger. I dagens samfunn, der svært mange familier lever i velstand, kreves det store ressurser for å delta i de aktivitetene og sosiale sammenhengene som barn flest deltar i. Undersøkelser har vist at disse barna ikke nødvendigvis mangler materielle goder, og barna er ofte ikke kjent med foreldrenes fattige levekår. Allikevel er de ofte utsatt for en dårligere og ustabil bosituasjon, og de mangler i større grad sentrale forbruksgoder (Fauske og Øia, 2010). Barna kan i mindre grad delta på leirskole, bursdager, korps osv. Dette, samt det enorme kjøpepresset vil kunne skape avstand mellom de fattige barna og andre barn.

Ifølge Fløtten er barnefattigdom virkelig et problem også her i landet – både for dem som rammes, men også for samfunnet generelt. Hun skriver om fire hovedgrunner til dette:

Først og fremst er barnefattigdom et moralsk anliggende. Det er rett og slett galt at barn lever i fattigdom – barn kan jo ikke noe for det selv. Barn verken kan eller skal forsørge seg selv – og de betraktes derfor som ”verdige trengende”. Barn er helt avhengige av voksne som kan forsørge dem – og dersom det ikke blir gjort, må det offentlige trå til.

For det andre ser man at de barna som vokser opp i fattige familier har dårligere levekår og livsmuligheter enn barn som vokser opp i normale kår. Dette, mener Fløtten (2009:16), bryter med prinsippet om sjanselikhhet som jo står sterkt i et egalitært og liberalt orientert land som Norge.

For det tredje hevder Fløtten at barnefattigdom er en trussel mot fremtidens velferdssamfunn (Fløtten 2009:16). Dette fordi man er avhengig av at flest mulig av morgendagens arbeidstakere får realisert sine talenter og med det får utviklet seg til å bli produktive borgere (Fløtten 2009:16).

For det siste, mener Fløtten (2009:17) at det er behov for kunnskap om ulike konsekvenser barnefattigdom kan ha og hvordan det kan bekjempes: Både hvordan man kan redusere barnefattigdommen og ulike tiltak som kan lette situasjonen til barna i påvente av at familieinntekten bedres.

3.2.2 Barnas levekår

Nav - rapporten «Fattigdom og levekår i Norge» fra 2012 viser at 75 000 barn lever under fattigdomsgrensa og har gjort det i tre år eller mer. Mange av disse barn er aldri med på fritidsaktiviteter. De har ikke sykkel eller PC, og de krøller sammen bursdagsinvitasjonene fordi de vet foreldrene ikke har råd til gave. Det er en økende andel barn som ble ”relativt inntektsfattige”; det betyr at familien tjener mindre enn en viss andel av mediainntekten. Nå er materielle levekår bare en side av levekårsutviklingen. Levekårstudier legger vekt på å gripe både sosiale og økonomiske forhold, og studier av livskvalitet legger vekt på opplevelse av lykke og levekår (Stalanovski, 2005).

Barnas levekår er komplisert å identifisere fordi det dreier seg både om deres livskvalitet ”her og nå” og om deres situasjon i forhold til hva de skal bli i framtiden. Barn kan være lykkelig med et dårlig utdanningstilbud mens de er barn, men de vil oppleve konsekvensene av dette senere:

«Noen typer fattigdom blant barn er derfor en slags ”dobbel” fattigdom: Barna opplever fattigdom som barn og får samtidig svekket sine muligheter som voksne. Barnas levekår må forstås både ut fra barnas liv her og nå og i forhold til deres framtid» (Frønes, 2011: 39).

Når vi skal finne ut hvordan barns levekår er, må vi se på litt andre ting enn vi gjør når vi skal se på voksnes levekår. Levekår består ikke bare i hva vi har av ressurser, viktig her er familiemønstre og oppvekstmiljø, boforhold, helse og sosiale arenaer både i skoletiden og fritiden. Familien og barns nære omgivelser må være i fokus når en ønsker å beskrive barns levekår. Samvær med foreldre og søsken, og med andre som står barnet nær, er viktig:

«Barnas levekår og livskvalitet er også knyttet til venneflokken, lokalsamfunnet og aktivitetsmulighetene, ikke bare ved at dette kan gjøre deres liv som barn rikere, men også ved at det influerer på deres sosialisering og dermed deres framtid» (Frønes, 2011:40).

Boforhold og lokalmiljø for barns utfoldelse bør også ha en sentral plass. Å vokse opp betyr å vokse opp på et bestemt sted, og de forskjellige lokalmiljøene kan gi ulike muligheter for utfoldelse og sosialt samvær. Tilbudet av organisasjoner, fritidstilbud og kulturtilbud påvirker individuell utfoldelse og bidrar samtidig til å skape identitet og tilhørighet i et lokalmiljø. Å ha et sted å bo er en forutsetning for helse, utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse. Hvor vi bor og hvordan vi bor er faktorer som har betydning for velferd og levekår. Boligen og nærområdet utgjør en viktig ramme for barn og unges oppvekst (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014).

3.2.3 Barnefattigdom i dagens Norge

De siste tallene fra Statistisk sentralbyrå viser at mer enn 92.000 barn her i landet lever under den offisielle fattigdomsgrensa. Det er en økning på ni prosent. Innvandrerbarn utgjør mer enn halvparten av disse barna. Rapporten fra Statistisk sentralbyrå viser blant annet at 36 prosent av barn av innvandrere i dag lever i fattigdom (SSB, 2016).

Barnefattigdom i Norge handler ikke så mye om sosial nød eller mangel på nødvendige forbruksvarer, men heller om eksklusjon. Studiene viser at den fattige opplever mangelen på mulighet til en aktiv fritid å være svært vanskelig. Fravær fra opplevelser, følelse av å være utenfor, tilbaketrekning og isolasjon er sentrale funn (Stolanovski, 2005). Mennesker er sosiale vesener, og allerede i tidlig alder vil følelsen av tilhørighet i fellesskap være med på å utvikle barns tilknytning og sosialkompetanse med andre. Deltakelse på arenaer som fritidsaktiviteter og skoleaktiviteter som kan tilby sosial tilhørighet. I dagens Norge er mange barn utelukket fra ulike former for sosialt samvær med andre jevnaldrende grunnet økonomisk knapphet. Dette kan sees på som en form for sosial eksklusjon ved at de faller fra det sosiale miljøet de ellers ville ha deltatt på.

Sett ut i fra en relasjonell forståelse kan sosial eksklusjon i denne sammenheng bety lav sosial deltakelse og integrasjon på ulike arenaer i samfunnet (Backe – Hansen, 2006). Forskning på fattigdom i Norge viser at fattige barn og unge deltar på tilbud og aktiviteter som koster penger i mindre grad enn andre barn og unge (Sandbæk, 2008). Mange ressurser kreves for å delta i organisert aktivitet barn flest i dag deltar på. Alt fra fritidsaktiviteter til skoleaktiviteter, som utflukter o.l. koster som regel penger. Ved å være en del av en familie som lever under trange kår, blir det ofte viktigst for foreldre å sikre barn de grunnleggende behovene (mat, klær, tak over hodet). Andre goder som aktivitet på fritiden og i skole, som koster penger, kommer i mange tilfeller i andre rekke (Øia og Faukse, 2003). Gjennom det lange barndomsforløpet er barna mer enn tidligere avhengige av foreldrenes innsats, både i fritiden, i forhold til kunnskapsutvikling og i forhold til økonomi. Så samtidig som det offentlige tilbudet om organiserte aktiviteter for barn øker, blir barna stadig mer påvirket av foreldrenes ressurser og økonomiske kapital.

Forskning viser at barna fra fattige familier har større risiko enn andre barn for selv å bli fattige som voksne, at de i mindre grad enn andre barn deltar i sosiale aktiviteter. Disse barn har større risiko enn andre for å utvikle problematferd og framtidig sosial eksklusjon.

Foreldrenes problemer kan også lett bli barnas problemer:

«Når den økonomiske fattigdommen opptrer samtidig med andre variabler, som at foreldrene selv har hatt en oppvekst i fattigdom, at barna har opplevd fattigdom hele oppveksten, at foreldrene har lav utdanning og/eller dårlig helse og derved liten mulighet til å påvirke sin situasjon, reduseres muligheten for barna til å bryte den sosiale arven» (Stalanovski, 2005:62).

De siste årene ser vi at barnefattigdom forandret seg. Vi lever i et forbrukssamfunn som skaper kjøpepress. I forbrukssamfunnet er tendensen at flere og flere arenaer krever inngangsbillett. Særlig små barns forbruk forteller mye om foreldrene: riktig leker, sikkerhetsutstyr og riktig ull på baby forteller om gode foreldre (Frønes, 2011:101). Barnas forbruk blir også en del av den allmenne kulturelle bekymringen om at følelser og ekte relasjoner erstattes med ting. Forbruket forstås som en tingliggjøring, og nettopp barna som vokser og lærer, kan lett tro at det er antallet gjenstander og ting som betyr noe i verden. Moderne barn har for mye: De tunge, moderne kostnadene ved barnas forbruk ligger i det barn trenger, som de ikke trengte for noen tiår siden. Barn over en viss alder trenger mobiltelefonen for å kunne delta på lik linje med andre sosialt. Deltakelse i ulike former for sportsaktiviteter fører til sosialisering og er fornuftig og viktig, men idretten krever gjerne dyrt utstyr, og deltakelse koster foreldrene tid og penger (Frønes, 2011). I det kommersielle

samfunnet kan fattige barn sperres ute ikke bare fra aktiviteter, men fra læring og utvikling, fordi de ikke har ressurser til å delta.

Det å bekjempe barnefattigdom er viktig både for å sikre barnas livskvalitet, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt. Forskning har vist at fattigdom går i arv. Den sosiale bakgrunnen har også betydning for barnas fremtidige inntekt og sosiale posisjon. Det er en tendens til at fattige barn vokser opp å blir fattige voksne (Fløtten, 2011). For å hindre framtidig fattigdom, er det derfor viktig å gjøre noe konkret med dette. I Norge finnes det organisasjoner som bidrar til å forebygge barnefattigdom. Blant dem er Frelsesarmeen som driver sin virksomhet gjennom gode gjerninger og sosialt/diakonalt engasjement. Men før jeg går videre på dette, vil jeg komme inn på teori om menneskets behov for å oppnå et godt liv.

3.3 Behovs – om motivasjons teori

3.3.1 Erik Allardts behovsteori - ”å ha, å elske, å være”

Norge er kjent som et av verdens rikeste land, og som har en velutviklet og fungerende velferdsstat, har likevel mennesker som kan regnes som fattige. Penger og materielle goder er det mest relevante målet å se på når det gjelder fattigdom i Norge, men det kan diskuteres hvorvidt kun inntekt er riktig å bruke som mål på fattigdom. Fattigdom er et sterkt ord, og selv om man har en lav inntekt, så trenger man ikke å føle seg fattig. Subjektets egenverdi og tanker om hvordan ens økonomiske situasjon påvirker livet, burde kanskje fått større fokus. Så – et alternativt fattigdomsmål kan være å måle levekårssituasjonen til folk ved å inkludere andre områder i livet enn kun det materielle. Den finske sosiologen Erik Allardt (1975) utviklet tre dimensjoner av levekår som består av:

1. Materielle kår (å ha)
2. Sosiale relasjoner til familie, venner og naboer (å elske)
3. Medborgerskap, sosial og politisk deltagelse, anseelse (å være).

Erik Allardts ser det slik at ulike behov tilfredsstilles på ulike måter. Noen behov tilfredsstilles av ressurser mennesket har, andre tilfredsstilles gjennom hva man er i forhold til samfunnet, og til sist er det de behov som tilfredsstilles av hvordan man forholder seg til andre mennesker (Allardt, 1975: 26-27). Allardt understreker at disse velferdsdimensjonene ikke kan vurderes eller tolkes enkeltstående, men må forstås som en helhet.

«Å ha»

Kategorien ” å ha” har sitt utgangspunkt i de fysiologiske grunnbehovene som helse, kosthold, utdanning, arbeid, bosted, fritid og rekreasjon, sosial trygghet og økonomiske ressurser. Disse spiller en sentral rolle i menneskers liv. I hvilken grad man kan fjerne seg fra de direkte fysiologisk formulerte behovene er avhengig av de sosiale forholdene i samfunnet man lever i (Allardt, 1975: 28). Arbeidet er en av de viktigste ”å ha” goder. Med et arbeid får man mulighet til å forsørge seg selv og familien sin økonomisk. Økonomiske svakheter kan bidra til at folk ikke kan leve opp til de generelle vilkårene for livet, som den burde ha. Mangelen på midler påvirker også muligheter for deltakelse i sosiale og fritidsaktiviteter, som mange aktiviteter krever mye penger. Arbeidsløshet kan være med til å påvirke menneskets psykiske tilstand, spesielt hvis man lenge har vært på offentlig hjelp. Dette kan bidra til å sette en gruppe mennesker utenfor samfunnet, noe som resulterer i dårligere levekår i forhold til de fleste av samfunnet. Med andre ord, skape sosial ulikhet blant innbyggerne.

Utdannelse spiller også en viktig rolle i menneskets liv. Mennesker uten utdanning kan risikere å bli marginalisert. Sosiologer hevder at foreldre med høy utdanning overfører sin kulturelle kapital til sine barn (Egelund & Hillgaard, 1997:144-146).

Helse er nødvendig for å oppnå bedre familieforhold, arbeid, økonomi, fritidsaktiviteter og politisk deltakelse. I følge Egelund og Hillgaard ”sundhed er nødvendig for overhovedet at kunne agere i forhold til noget som helst.”

«Å elske»

Kategorien ” å elske” er knyttet til individets behov for å høre til i et nettverk av sosiale relasjoner, der man uttrykker at man liker og bryr seg om hverandre. Mennesket er et sosialt vesen og har behov både for å gi og å få kjærighet (Allardt, 1975: 30). Det handler om felleskap, og dette fellesskapet, mener Allardt, er en viktig ressurs fordi det hjelper individene å realisere andre verdier og beskytter mot psykisk sykdom. "Å elske" bidrar til å oppnå gjensidighet og følelse av egen verdi. Den opererer utenfor tre perspektiver for barn, for voksne og nettverk.

Barn er avhengig av sine foreldre i en lang periode av sitt liv, og derfor er voksne / foreldre ansvarlig for deres ernæring, omsorg, utvikling og sosialisering. Under oppveksten lærer barna språket, får kjennskap til sin kultur og skaffer forståelse om hva som er tillatt og ikke tillatt i samfunnet. Den negative siden av å elske er alienasjon, det vil si at man som person kjenner at man er dårlig sosialt integrert, og står utenfor fellesskapet. Konsekvensen av dette

kan være ensomhet og sosial isolasjon, noe som kan antas å påvirke barns sosiale velvære i negativ retning.

Kjærlighet er også nødvendig for de voksne i forhold til å oppnå gjensidige relasjoner i samfunnet. Familien er den enkeltes første nettverk, men det finnes også andre nettverk som har viktige roller og betydninger i menneskets liv. Det kan være venner og kollegaer fra arbeidsplassen eller lokale foreninger eller naboer (Egelund & Hillgaard, 1997:152-155).

«Å være»

”At være”-kategorien refererer til individets plassering i den sosiale struktur og individets forhold til det omgivende samfunn. «Å være» sees i forbindelse med menneskenes behov for personlig utvikling / selvrealisering. For både barn og voksne trenger å bli gjenkjent som en person, som har anseelse, har mulighet til private og sosiale aktiviteter, og har mulighet til å påvirke beslutninger som gjelder ens liv og miljø. Å ha noe å gjøre, å fylle dagene med noe nyttig, er svært viktig. Mulighet for å gjøre noe og bidra positivt til samfunnet med sine spesielle evner kan være nok til å bli gjenkjent. De spesielle egenskaper og kvaliteter blir anerkjent av andre mennesker, så den enkelte kan føle seg fullt verdig som en person (Egelund & Hillgaard, 1997:156-157).

3.3.2 Maslows behovshierarki

Det kan være aktuelt å sammenlikne Allardts teori med Maslows behovshierarki. Maslow beskrev menneskers behov som en pyramide der de mest grunnleggende behovene kommer først. Ved hjelp av denne pyramiden viste han hvordan behovene styrer menneskers utvikling og motivasjon. Han plasserte behovene i fem grupper:

1. Fysiologiske behov: Dette er de mest grunnleggende behov for å overleve, som vann, mat, søvn, pusting osv.
2. Trygghetsbehov: Mindre grunnleggende behov som personlig trygghet, økonomisk sikkerhet, familiesikkerhet og trygghet i egen helse. Det er også et behov at de fysiologiske behovene er dekket i fremtiden.
3. Sosiale behov: Behov for kjærlighet, vennskap, sosial tilknytning og tilhørighet.
4. Anerkjennelse: Behov for prestasjon, verdsettelse og positiv selvoppfatning.
5. Selvrealisering: Det siste behovet er å bli et bedre menneske og unngå fordommer, arroganse, behov for viten, forståelse og skjønnhet.

Maslows behovspyramide

Tanken bak denne rangeringen er at behovene på ett nivå som regel må være tilfredsstilt før en kan gå videre til neste. Alle behovene er opprinnelige og derfor til stede, men de laveste behovene dominerer ofte bevisstheten og atferden inntil de blir tilfredsstilt. For eksempel kan en som er veldig tørst eller sulten, nesten ikke tenke på noe annet før han eller hun har fått spise og drikke. Den praktiske konsekvensen av dette synet er at den som vil tilfredsstille høyere behov, også må søke å tilfredsstille de lavere.

Maslow mente også at hvis noen av de fire første behovene ikke blir oppfylt i ung alder, kan dette påvirke personen både fysisk og psykisk senere i livet.

Kritikk av Maslows behovspyramide

Maslows teori om at behovene bygget på hverandre, og at tilfredsstillelsen av ett behov var nødvendig for å kunne realisere behovene over, er ikke lenger ansett som en nødvendig tolkning av behovspyramiden. Man kan oppleve tilhørighet og kjærlighet, selv om basale behov som sult og søvn ikke er tilfredsstilt i øyeblikket. Likevel, oppfyllelsen av behovene må over tid være på det jevne; for eksempel kan konstant søvn- og matmangel forstyrre evnen til å få dekket behov lenger opp. Bruker man mye krefter på å oppnå sosial tilhørighet, eller mangler emosjonell støtte og aksept, er det vanskeligere å opparbeide godt selvbilde, slik vi kan lese av figuren (Coleman & Cross, 2000).

3.3.3 Suppe, Såpe, Frelse

Det finnes mye sammenhenger i Maslows behovshierarki og William Booths begrepene ”Suppe, såpe og frelse”.

Ideologien som Frelsesarmeen bygger på kalles ”salvasjonisme” og oppsummeres i nøkkelbegrepene ”Suppe, såpe og frelse”. Mennesket er mer enn sjel, og det må få praktiske

konsekvenser for arbeidet. Frelsesarmeens grunnleggere ønsket å formidle at Guds kjærlighet var grenseløs og livsforvandlende. Og at alle mennesker hadde lik rett til forandring, utvikling og vekst. Den praktiske forkynnelsen har vært viktig i Frelsesarmeen helt fra starten av.

William Booth mente at en måtte ta tak i det viktigste først – folket måtte få suppe og såpe. Mennesker som var sultne og fornedrede var ikke i stand til å ta imot budskapet. Sulten – eller andre grunnleggende behov sto i veien. Når de hadde fått varme og mat kunne Booth fortelle om Gud, den kjærlige Far(Booth, 2009). Suppe, såpe og frelse må kunne sies å være Frelsesarmeens fundament. Det ligger til grunn for deres praksis. De tre er like viktige og henger sammen.

Suppe – er et ord som symboliserer de grunnleggende fysiske behovene som mat, klær, varme eller tak over hodet.

Såpe – står her som et begrep som handler om verdighet, inkludering og selvrespekt. For å møte disse behovene kan man tilby jobb, nettverk, vennskap eller en søndagsmiddag.

Frelse – uttrykker Guds grenseløse og livsforvandlende kjærlighet gjennom Jesus.

Frelsesarmeen har satt forkynnelse og sosialt arbeid som to sider av samme sak. ”Arbeidet vårt er uløselig knyttet til kristen tro og nestekjærlighet, som for oss betyr å vise omsorg for hele mennesket. Vi ser på mennesket som en helhet som har fysiske, psykiske, åndelig og sosiale behov” (Frelsesarmeen, 2007).

Denne erkjennelsen har vært viktig for hvordan Frelsesarmeen har arbeidet i alle år siden da.

3.4 Diakoni

I dette avsnittet vil jeg arbeide inn mot å finne en teoretisk begrunnelse for diakonien, både generelt og i Frelsesarmeen spesielt. Først er det nødvendig å se nærmere på hva som forstås under ordet diakoni.

3.4.1 Begrepsavklaring

Begrepet «diakoni» i Norge er til stor del preget av Den norske kirkes forståelse av diakoni.

Den norske kirke definerer diakoni som:

”Kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet” (Kirkerådet, 2008:7).

Planen sier at det er mennesket og hele skaperverket som står i sentrum for det diakonale arbeidet. Gud har skapt mennesket slik at alle har samme menneskeverd og alle har ansvar både overfor Gud, våre medmennesker og skaperverket.

I boka "Han elskede oss først" oversetter Helge Kjær Nilsen (1994) begrepet diakoni som "tjeneste". Diakoni er opprinnelig et gresk ord og beskrives i sammenheng med verbet "diakonien" som betyr "å tjene", og med det greske substantivet "diakonos" som betyr "tjener". Ordet er brukt i NT, og er med på å beskrive diakonale handlinger i nytestamentlig tid (Nordstokke, 2011:53). Diakonien innebar en omsorgstjeneste, men var også i følge nyere forskning en viktig del av det å forkynne evangeliet.

Diakoni er evangeliet i handling og uttrykkes igjennom disse fire satsningsområdene og de gir en klar motivasjon og begrunnelse for diakoni.

Nestekjærighet

Et av de mest grunnleggende behov vi mennesker har er behov: å bli sett, tatt imot og føle seg verdsatt. Mennesker er forskjellige men har vi også alle noe felles. Alle har noe å gi og noe å dele, i løpet av livet kan alle komme i situasjoner der de trenger andre. Denne gjensidige avhengigheten gjør oss sårbare, men også sterke. Guds kjærighet gjør oss i stand til å være «medvandrerer som går sammen på veien gjennom livet i kortere eller lengre perioder» (Jordheim, 2009:17). Diakoniplanen trekker spesielt fram begrepet "gjensidighet", som betyr å kunne både gi og ta imot, noe som handler om å være et medmenneske. Spørsmålet om hvem som er vår neste i lokalmiljøet, blir trukket fram som et viktig spørsmål. Guds kjærighet og omsorg omfatter alle. Jesus ord om kjærigheten til vår neste er det bærende element i en kristen holdning til andre mennesker. Det betyr at alle mennesker er skapt av en nådig og kjærlig Gud, derfor er alle likeverdige uansett alder, kultur, livssyn og funksjonsnivå (Jordheim, 2009).

Inkluderende fellesskap

Punktet om inkluderende fellesskap, bygger på forståelsen i kristen tro om at mennesket er skapt til fellesskap. Inkluderende fellesskap er et viktig uttrykk for kirkens medmenneskelige omsorg. Dette fellesskapet beskrives i Bibelen som en kropp med mange lemmer og funksjoner (1 Kor. 12). I et inkluderende fellesskap skal den enkelte både se og bli sett. I dette fellesskapet vektlegger diakonien at vi skal kunne oppleve å være mottakere og givere av

hjelp «Det gis gjensidig trøst og hjelp, der frigjøres nye krefter og nytt håp» (Kirkerådet, 2008:18).

Mange mennesker opplever ensomhet og mangel på tilhørighet, og det er en diakonal utfordring å bidra til å styrke bånd mellom mennesker som trenger det, og til å knytte nye bånd der relasjoner er gått i stykker. Gode fellesskap gir alle mulighet til både å yte og ta imot. De har plass til mangfoldet og sørger for at ingen faller utenfor. Målet er at menighetens fellesskap er åpne og inkluderende, og at menigheten deltar aktivt i å styrke fellesskap og nettverk i lokalsamfunnet, slik at ulike mennesker i ulike livsfaser kan møtes på gode måter (Kirkerådet, 2008).

”En viktig del av diakonien handler om å skape møteplasser mellom mennesker. Gode møter forutsetter bevissthet omkring diakoniens verdigrunnlag, samt handlingsmåter. Det som kjennetegner diakonale handlinger er at de skal være preget av gjensidighet, verdighet, myndiggjøring og ansvarlighet. I møtene mellom mennesker er Gud til stede, og kan bekrefte enkeltmenneskers verdi, gjennom diakonens handling og væremåte” (Nordstokke, 2005:101).

Nordstokke beskriver en diakonal måte å møte mennesker på som åpen, omsorgsfull og uten betingelser. Fellesskap skal være varme og rause, slik at alle kan kjenne seg hjemme. En oppgave blir derfor å skape inkluderende fellesskap for alle, uansett alder og funksjonsnivå, noe som innebærer behov for spesiell tilrettelegging. (Jordheim 2009:18).

Vern om skaperverket

Å verne sin neste og skaperverket er grunnleggende for kristen tro. Uansett hvor sterk vekt vi legger på menneskets samhørighet med den øvrige natur, kommer vi ikke unna at mennesket er det eneste livsvesen som har mulighet for å velge om vi vil ta ansvar for våre omgivelser og for livsmiljøet, eller om vi vil la være å ta dette ansvaret. Guds skaperverk hører Herren til, og det bør få konsekvenser for hvordan vi behandler jorden. Skaperverket må forvaltes på en bærekraftig måte, slik at den overleveres i god stand til de neste generasjoner (Kirkerådet, 2008).

Kamp for rettferdighet

«Alle mennesker har rett til å leve et menneskeverdig liv» (Kirkerådet, 2008:23). Kamp for rettferdighet handler om å stille seg ved siden av medmennesker, stå på rettferdighetens og solidaritetens side. Både lokalt og internasjonalt utfordres vi som mennesker og Guds barn til å jobbe for et mer verdig og rettferdig samfunn. Fattigdom er en av dagens største globale

utfordringer, og kampen for rettferdighet må være en kamp for å utjevne forskjeller mellom fattige og rike, mellom sterke og svake (Jordheim, 2009).

Diakoni handler om å stå sammen, gi omsorg for hele mennesket, vise respekt og nestekjærlighet til alle og passe på skaperverket. Diakonien utgangspunkt er i ord og handling å leve sammen med og nærværende hos det enkelte menneske.

3.4.2 Diakoni som praksis

Diakoniforståelse er uttrykk for hva vi forstår diakoni som, og inneholder på sett og vis to dimensjoner, teori og praksis. I følge Marianne Rodriguez Nygaard (Bjørndal 2014:7) er det bedre å ta utgangspunkt i hva diakoni kan gjøre, enn hva diakoni er. Hun beskriver diakoni som relasjoner i bevegelse, i motsetning til et ritual som kan avsluttes (ibid). Dette samsvarer godt med den offisielle definisjonen på diakoni som noe vi gjør, som «evangeliet i handling» (Kirkerådet, 2008).

Den norske kirke forstår seg selv som en tjenende kirke, og diakoni er altså noe vi gjør. Definisjonen er utvidet fra forrige plan, med en dreining fra fokus på «nød» og den nødlidende, noe som ga et giver- mottakerperspektiv, til en mer gjensidig og likeverdig holdning (Jordheim, 2009:14). ”Kirkens diakoni springer ut av og er et vitnesbyrd om Guds kjærlighet til alle mennesker, i Jesus Kristus. Diakoni forstås som kirkens medmenneskelige omsorg og fellesskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød.” (Kirkens diakoniplan av 1987, revidert 1997:8) I følge definisjonen favner diakonien tre områder: den medmenneskelige omsorgen, fellesskapet, og omsorg for mennesker i nød. Diakoni er her forstått som omsorg og tjeneste, og diakonien egenart er knyttet til «arbeid for å bygge fellesskap, forebygge og avhjelpe mennesker i nød» (Kirkerådet, 1997:11).

3.4.3 Teologiske utgangspunkt for diakoni

Plan for diakoni uttrykker:

”Den norske kirke forstår seg selv som en tjenende kirke. Diakonien er kjennetegn ved kirkens samlende oppdrag. Det preger fellesskapet og den enkeltes liv. Det teologiske utgangspunktet for diakonien finnes i det oppdraget Gud har gitt kirken og som kommer til uttrykk i vår samlende kristne tro” (Kirkerådet, 2007:9).

Diakonien vokser frem av den kristne tro og er vitnesbyrdet om Guds kjærlighet ”Diakonien kommer til uttrykk gjennom nestekjærlighet” (Jordheim, 2009: 17). Det betyr at det våre handlinger i kjærlighet til vår neste som er et gjensvar på Guds nåde til oss mennesker. Gud

ønsker at vi skal gi videre den kjærligheten som han gir til oss. Han har skapt oss slik at vi kan ha kontakt med hverandre, snakke sammen, elske hverandre og ha omsorg for hverandre. Vi er skapt til fellesskap med Gud og med hverandre. Alle er skapt av Gud, og alle er likeverdige uansett alder, kultur, livssituasjon og funksjonsnivå. «Det diakonale fellesskapet består av mennesker som er grunnleggende like i det at alle er skapt av Gud, og alle trenger hverandre» (ibid).

Diakonibegrepet i vid forstand kan omfatte hele menneskets liv og gjerning. Det var Jesus som viste gjennom livet sitt hvordan vi skal tjene hverandre og vise omsorg og nestekjærlighet. Jesus liv kan sees som en tjenestegjerning. Jesus sa om seg selv at han kom for å tjene menneskene, ikke for å herske over dem. Han ga oss et eksempel da han vasket disiplenes føtter den gangen de skulle spise påskemåltidet. Dette var en tjeners oppgave da folk kom inn i et hus, og helt sjokkerende at en som ikke var tjener skulle nedlate seg til å gjøre det (Joh. 13.4-17). Men Jesus gjorde det, og snudde opp ned på menneskers forestilling om hvordan vi skal forholde oss til hverandre. Jesus talte og handlet og var til stede hos mennesker i deres liv på godt og vondt. Å handle som Jesus gjorde, forutsetter en nærværskompetanse. Den kompetanse innebærer tilstedeværelse og omsorg for hele mennesket. Evangeliet forteller at Gud er opptatt av mennesker. Jesus møtte andre som sant menneske, og brukte sansene i nærværet. Han så, lyttet til og berørte mennesker. Hans tilstedeværelse og nærvær er et forbilde for diakonen og dens møter med mennesker (Eriksen og Solbu 2009:16-17).

3.4.4 Diakonien i en samfunnsmessig kontekst

Kirken er en del av samfunnet lokalt og diakonien er/bør alltid være i en samfunnsmessig kontekst. I dokument fra Det lutherske verdensforbund: ”Diakoni i kontekst: Forvandling, forsoning, myndiggjøring», sies at diakoni innebærer både kirkens identitet og konkrete diakonale handlinger: ”Diakoni er relatert både til menighetens etos og til dens strukturer. Diakoni er med andre ord både et uttrykk for kirkens grunnleggende identitet og for det som blir synlig i det daglige liv, planer og prosjekter” (LFV, 2010:28).

Diakoni skjer alltid i en samfunnsmessig kontekst. For å forstå diakoni, trenger vi altså å lese både det Gud har åpenbart i skriften og hva vi ser i vår menneskelige virkelighet, og å knytte dem sammen. Videre må den diakonale praksis orientere seg ut i fra disse to perspektivene. De forteller oss både om vår identitet, konteksten vi lever i og hvordan vi utfordres til handling.

3.4.5 Diakoniens funksjoner

I det følgende avsnittet vil jeg gi en forklaring om diakoniens ulike funksjoner. Disse funksjonene er knyttet til Den norske kirkes forståelse av diakoni, men kan være relevant til Frelsesarmeens diakonale og sosiale arbeid. Olav Helge Angell henviser i sin artikkel: "Diakonien som røyst? Diakonien i velferdsstaten" i Diakoni en kritisk lesebok (2009), til den nord-amerikanske forskeren Ralph Kramer sin generelle funksjonsbeskrivelse for frivillige organisasjoner i velferdsstaten. Han beskriver fire hovedområder:

- pionerfunksjonen
- funksjonen som regulerer tjenesteytere
- funksjonen som verdivakter eller interesseforsvarer
- funksjonen som velferdsforbedrer, som kritiker og vakthund vis à vis det offentlige (Angell, 2009:216)

Diakonihistorien omhandler i stor utstrekning om det å være pionerer. Det går tilbake til diakonal praksis helt fra Jesu tid og forkynnelse. Det handler om å utøve en viss form for omsorg.

Etter som det offentlige tok over ansvaret for helse og sosialtjenestene gjennom lovgivning var det nødvendig å hente inn tjenester. Organisasjonene ble tjenesteytere.

Verdivokter eller interesseforsvarer funksjonen skal i følge Angell «utføre velferdsarbeid (praktiskfunksjon)», og så skal den «ytra seg i det offentlige rommet og/eller delta i offentlig ordskifte (politisk-ideologisk funksjon, røyst)» (ibid:216).

Å være velferdsforbedrer «har vore tatt vare på på ulike måter. Direkte og indirekte kan dette skje innan ramme av ordinær tenesteyting» (ibid:216). Organisasjonene kan drive sin virksomhet på en alternativ måte, for eksempel kan ha en tydelig diakonal profil. Det er mulig å tenke seg at det offentlige ikke alltid kan tilby det kvalitativt beste gjennom sine tjenester. Som velferdsforberedende er det kvalitet som skiller diakonale institusjoner, som har fokus på en helhetlig omsorg, fra offentlige.

3.5 Diakoniforståelse i Frelsesarmeen

Det finnes ikke noe teologisk eller prinsipielt arbeid med hva diakoniordet betyr i Frelsesarmeens sammenheng, men diakoni forstås som en praktisk betegnelse på et felt som har fått fornyet fokus, det lokale sosiale arbeidet. Det er mange likhetstrekk mellom Den Norske kirke og Frelsesarmeen når det gjelder diakoniforståelsen. Diakoni er en tjeneste som

er gjensidig, som bygger fellesskap, som viser omsorg, som springer ut fra Guds kjærlighet til mennesker. Diakoni i Frelsesarmeen er basert på forståelsen av nestekjærlighet som omfatter alle sider ved mennesket. Diakoni handler om solidaritet, rettferdighet og aktiv handling i møte med de laveste og de utstøtte (Frelsesarmeen, 2007).

I Frelsesarmeen verdibok står det:

«Alle aktiviteter i Frelsesarmeen har en overordnet målsetting om å føre mennesker til Jesus Kristus. Diakoni knytter kristentro og nestekjærlighet sammen, og finner sted når vitnesbyrdet om Jesus – med eller uten ord – uttrykker seg i en sosialhandling. Som en ekte diakonal bevegelse, vil alt arbeid som utføres i Frelsesarmeen være preget av diakoni»(Frelsesarmeen, 2007).

Frelsesarmeens grunnlegger William Booth har sagt at man ikke skal forkynne til mennesker med tomme mager. (Booth, 2009). Frelsesarmeen har alltid satt det diakonale arbeidet høyt gjennom å vise omsorg for hele mennesket. Målet er å møte menneskelig behov.

Først i år 2000 begynte Frelsesarmeen å bruke ordet ”diakoni” bevisst. Det ble raskt etablert som et mer dekkende begrep for det sosiale arbeidet i korpene /menighetene (Gundersen, 2005). Men Frelsesarmeen ble startet opp nettopp på grunn av nøden for menneskene og kjærligheten til de som falt utenfor. Det skjedde ikke bare med ord, men handling: suppe, såpe, frelse. I det grunnleggende begrepet «suppe, såpe, frelse» ligger forståelse av Frelsesarmeens diakonale arbeid som handler om bevissthet hvor hvert eneste mennesket har sin egen livsfortelling, sin egen vei, sine egne unike behov. Diakoni eller ”omsorg for hele mennesket” handler om å lytte, følge opp, tilrettelegge, bygge relasjoner, finne løsninger, oppmuntre, være medvandrere til alle mennesker uavhengig av nasjonalitet, etnisitet, religion eller andre forhold som vanligvis setter skille mellom mennesker. I følge Frelsesarmeens verdidokument: «Alle mennesker er like verdifulle fordi menneskets verdi er gitt utenfra – fra Gud, og er uavhengig av egenskaper, ferdigheter, kultur og etnisk bakgrunn» (Frelsesarmeen, 2007). Gjennom hele livsløpet trenger vi å bli møtt med nestekjærlighet og barmhjertighet både i glede og i sorg. Frelsesarmeens slagord «Suppe, såpe, frelse» er en erkjennelse av at mennesket er mer enn en sjel. Vi har både fysiske, psykiske, sosiale og åndelige behov som må møtes i en viss rekkefølge. I følge Kommunikasjonsplattform for Frelsesarmeen i Norge, Island og Færøyene: «Noen trenger hjelp med det materielle, som en bærepose med mat eller et par vinterstøvler. Andre å få gjenreist sin verdighet gjennom tilbud om jobb eller leilighet, mens andre igjen har behov for en bønn, et avgjørende ord, et møte med Guds kraft og en levende og inkluderende menighet». Frelsesarmeen ønsker å møte mennesker der de er, og tilbyr derfor «Suppe, såpe og frelse”.

3.5.1 Frelsesarmeens sosiale og diakonale arbeid

Gjennom historien og i den virksomheten som drives i dag er det diakonale arbeidet en helt sentral og identitetsbærende del av Frelsesarmeen. Frelsesarmeen driver sin virksomhet gjennom gode gjerninger og sosialt engasjement, og fungerer for mange mennesker som en god bekreftelse på hva kristendom bør være. Det sosiale engasjementet er en del av grunnlaget for Frelsesarmeens identitet og eksistens. Det praktiske diakonale arbeidet i Frelsesarmeen er forkynnelse i handling. Arbeidet skal skje i Jesus navn og må være innenfor rammen av kristen tro og kristen etikk hvor Bibelen er basis for arbeidet. I Matt 25:44-45 beskrives hva diakoni / tjeneste er. Å tjene er å gi den sultne noe å spise, gi den tørste noe å drikke, ta seg av den fremmede, gi den nakne klær og hjelpe den syke og se til den som er i fengsel. Praktisk diakonalt arbeid er grunnleggende tjeneste i Frelsesarmeen. Å tjene betyr å vise omsorg for andre i form av konkrete handlinger, og målet er å hjelpe medmennesker i forskjellige former for legemlig og sosial nød (Frelsesarmeen, 2007).

3.5.2 Frelse

Frelsesarmeen er vekkelsesbevegelse og en menighet for sine medlemmer og har et sterkt ønske om å videreformidle troen og ”få folk frelst.” Frelsesarmeens forståelse av frelse kan tolkes som det som bringer helse og gjenopprettelse – fysisk, mentalt og åndelig – til mennesker. Det er en forståelse av at frelsen gjelder hele menneskets eksistens, og at den er for alle mennesker. Det er ingen begrensning, det er ingen som er spesielt utvalgt til å motta denne gaven. Frelsen er universell. Frelse omfatter hele mennesket med fysisk, sosialt, psykisk og åndelig dimensjoner. Disse sidene er like viktige og verdifulle.

Forkynnelse om frelse og kallet til etterfølgelse av Jesus er grunnleggende for Frelsesarmeens diakonale arbeid. Frelsesarmeens teologi setter fokus på evangelisering og menneskers frelse. ”Suppe og såpe” er veier for å presentere mennesker for frelse. I følge Frelsesarmeens teologi alle disse delene er like viktige for å bringe mennesker i balanse, både med samfunnsmessige utfordringer og i sitt forhold til Gud. I boken ”I mørkeste England og veien ut” presenterer William Booth frelsen som mål både for den enkelte og for samfunn. Denne forståelsen forutsetter at Frelsesarmeens sosiale engasjement er kamp både for sjelers frelse, men også for mer rettferdig samfunn (Gundersen, 2005).

Kapittel 4: Kvalitativ tilnærming og metode

I dette kapittel vil jeg beskrive valg av forskningsmetode som jeg har brukt i denne oppgaven: litteraturstudie, deltakende observasjon, det kvalitative intervju, utvalget, selve intervjusituasjonen med barnefamilier og medarbeidere. Avslutningsvis vil jeg også skrive om etiske refleksjoner i denne oppgaven, samt behandling av data og analyseprosessen.

4.1 Litteraturstudie

I denne studien er det gjennomført systematiske litteratursøk. En litteraturstudie er en kritisk, systematisk gjennomgang av litteratur rundt en valgt problemstilling (Forsberg, 2008). Hensikten med en litteraturstudie var å få en bred forståelse og en god oversikt over et tema. Teorikapittelet visser hva som var skrevet tidligere om dette temaet. Den induktive delen av forskningsprosessen starter med å innhente teori og empiri fra tidligere forskning. Den deduktive delen er å utvikle analytiske rammer med basis i teori (Forsberg, 2008). For å finne materiale til denne studien brukte jeg ulike databaser. Frelsesarmeens ressursmaterialer og grunndokumenter, teoribøker om barnefattigdom og barnas levekår og bøker om forskningsprosessen. Alle valgene som er tatt i prosessen har vært bevisste for slik å kunne besvare min problemstilling og kunne gå i dybden på tematikken.

4.2 Deltagende observasjon

Jeg var i arbeidspraksis i Slumstasjon i Oslo fra november 2012 til september 2013. Hoveddelen av min observasjon har foregått i arbeidstiden min. Men observasjonen har i hovedsak vært skjult og foregått mens jeg har vært deltagende i aktiviteter på Slumstasjonen. Jeg prøvde å sette fokus på det som har vært av interesse eller relevant for prosjektet, samtidig som jeg har behandlet gjester under matutdeling, deltatt i samtaler eller på familieverksted. Observasjonen har vært relativt ustrukturert. Det er ganske travelt å jobbe på Slumstasjon, og den systematiske observeringen var vanskelig å gjennomføre. Jeg klarte likevel å få med meg mye relevant som jeg skrev ned da jeg kom hjem. Jeg har hatt visse temaer i hodet som jeg har tatt med meg, men jeg har ønsket å ha et åpent blikk og sinn for å kunne «se» mest mulig. En ulempe med å ikke ha en strukturert observasjonsplan er at man kan glemme å se etter enkelte ting.

Deltagende observasjon handler om å se verden gjennom øynene til de som man skal studere (Silverman, 2011: 118). Men Silverman skriver at det kan bli vanskelig å ha mål om å skulle lære hvordan mennesker ser og oppfatter ting, og at man heller må fokusere på hva

menneskene gjør (Silverman, 2011: 118). Dette har jeg hatt som fokus når jeg har utført observasjon.

4.3 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming

Fenomenologi og hermeneutikk har vært viktige perspektiver i min tilnærming og bearbeiding av dataene i denne studien. Fenomenologien bygger på den subjektive opplevelsen av menneskets erfaringer i sin egen livsverden (Aadland, 2004). Hensikten med studien var å beskrive og fortolke brukernes egne og subjektive opplevelser omkring sin fattigdom og det legger noen premisser for hvilket vitenskapssyn jeg som forsker tar med meg inn i undersøkelsen. For å oppnå forståelse gjennom tolkning av datamaterialet forholdt jeg meg til hermeneutiske prinsipper omkring tolkning av tekstmaterialet. Videre i dette kapittelet gjør jeg rede for fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming.

4.3.1 Fenomenologisk tilnærming

Denne oppgaven har et fenomenologisk utgangspunkt. Fenomenologi er et vitenskapssyn som vektlegger opplevelse, mening og forståelse. Fenomenologiens grunnlegger er Edmund Husserl (1859-1938). Husserl studerte menneskers bevissthet, og i det ligger grunnlaget for fenomenologien, at verden kan studeres gjennom menneskers bevissthet. (Aadland 2004). Det grunnleggende utgangspunktet for fenomenologiske analyser er hvordan informanten selv oppfatter virkeligheten, hans egen opplevelse av fenomenene, hans livsverden. I følge Kvale og Brinkmann (2009) blir begrepet livsverden brukt for å beskrive hvordan menneskers hverdagsliv fortoner seg og «slik den fremtrer i den umiddelbare og middelbare opplevelse, uavhengig av og forut for alle forklaringer» (Kvale og Brinkmann, 2009:48). I min studie vil jeg beskrive enkelte informanters opplevelser av sin fattigdom og hvordan Frelsesarmeens diakonale arbeid hjelper barnefamilier å komme ut av fattigdom. Jeg tar utgangspunktet i den subjektive opplevelse og søker å oppnå en forståelse av den dypere mening i enkeltpersoners erfaringer. Min forståelse av informantenes erfaringer og opplevelser bygger på deres egen forståelse av dette.

4.3.2 Hermeneutisk tilnærming

Forståelse av barnefattigdom bygges på en hermeneutisk tolkning. Det filosofiske grunnlaget for hermeneutikken er utviklet av de tyske filosofene Wilhelm Dilthey (1833 - 1911) og Hans-Georg Gadamer (1900 - 2002). Hermeneutikk kommer fra det greske "hermeneuein" som betyr å tolke eller å fortolke (Thomassen, 2006:157). Sentralt i hermeneutikken er at

deler må forstås i lys av helheten, og at delene får forskjellig mening avhengig av hva slags helheter de fortolkes i. Min kvalitative undersøkelse skal foregå i større grad etter prinsippet ”hermeneutisk sirkel”, hvor de enkelte dataelementer bidrar til forståelsen av helheten.

”En hermeneutisk prosess er en fortolkende prosess. Den innebærer at vi leser allmenne trekk i sammenhenger inn i de konkrete observasjoner vi gjør” (Repstad, 2007:121). Jeg vil i mine analyser prøve å utvikle en helhetsforståelse. Familiens subjektive meninger og ekspertens erfaringer blir fortolkes også i lys av forskerens forståelse av fenomenet barnefattigdom.

Metoden som skal brukes er primært litteraturstudie og observasjon (deltagende) med et kvalitativt dybdeintervju. Min forståelse vil være en fortolkning av informantenes selvforståelse.

Studien har også et empirisk utgangspunkt, som søker å gi svar på forskningsspørsmål. I utgangspunktet vil jeg bruke en induktiv fremgangsmåte for å systematisere erfaringer for så å lage en teori. Thomassen (Thomassen, 2006:48) definerer induktive systemer som et kunnskapsideal som tar utgangspunkt i observasjoner. Et induktivt design hvor man går fra empiri til teori er egnet for å få kunnskap på områder hvor det finnes lite forhåndskunnskap. Da utvalget i denne undersøkelsen er relativt lite (kun 9 informanter), synes det lite sannsynlig at man kan trekke slutning som er basert på slutninger ”fra noen til alle”, hermeneutisk forståelse (Thomassen, 2006:49).

4.4 Kvalitativ metode

Denne studien har hatt en kvalitativ metodisk tilnærming. Malterud sier at kvalitative metoder bygger hovedsakelig på teorier om menneskelige erfaringer (fenomenologi) og fortolkninger (hermeneutikk) og har som utgangspunkt å undersøke deler og helheter knyttet til menneskelige erfarbare fenomener (Malterud, 2011:26). For å komme frem til en helhetlig forståelse av barnefattigdom og hva slags utfordringer barnefamilier som lever i fattigdom var det nødvendig å lytte til respondentens egne erfaringer. Med denne metoden er det mulig at problemstillingen i denne oppgaven kan åpne for ny kunnskap, samt utdype problemstillingen og øke forståelsen om hvordan forstås barnefattigdom i dagens Norge. Ikke minst er den kvalitative forskningsmetoden aktuell når det stilles åpne spørsmål uten forhåndsdefinerte svarkategorier (Malterud, 2011).

4.4.1 Det kvalitative intervjuet

Målet med denne oppgaven var å gå mer i dybden og samle data fra et fåtall kilder. Det kvalitative forskningsintervjuets formål er å forstå verden fra subjektets ståsted, å finne

mening med deres erfaringer, og å avdekke deres levde verden før den vitenskapelige forklaringen (Kvale og Brinkmann, 2009:1). Det finnes ulike typer intervjuer, men valget mitt falt på typen semi-strukturert intervju. Denne intervjutypen er basert på tema med åpne spørsmål under hvert tema (ibid: 130).

Kvale (2009) tar utgangspunkt i et fenomenologisk perspektiv og sier at det kvalitative intervjuet skal åpne opp for kunnskap som er forankret i deltakerens livsverden. Det er viktig at kunnskapen som kommer fram er slik den ser ut for den som blir intervjuet. Semi-strukturerte intervjuer har en overordnet intervjuguide med åpne spørsmål, som er tenkt å være utgangspunkt for intervjuene. Under intervjuet er det åpnet opp for at man kan variere rekkefølge på spørsmålene, og det er opp til informantene å trekke inn relevante temaer. Forskeren må være oppmerksom på at det å kjenne informantene kan påvirke svarene, og må forsøke å eliminere det (Kvale, 2009). Semi-strukturerte intervjuer er omtalt som den beste intervjuformen for å få fram nøkkelpersoners viten og praksis om temaet.

I undersøkelsen ønsket jeg å få informanten til å fortelle historier som kunne analyseres i ettertid. Under intervjuene tok jeg opp store temaer som fattigdom, barnefattigdom, levekår og diakonalt arbeid mot barnefattigdom i Frelsesarmeen. Gjennom å foreta intervjuer fikk jeg mulighet til å høre både informantens synspunkter på temaene jeg tok opp, men de fikk også mulighet til å gi mer dyptgående beskrivelser som gjorde det lettere å forstå de eksemplene de nevnte. Jeg anså derfor intervju som det beste egnede metoden for å innhente datamateriale som kunne bidra til å besvare min problemstilling.

4.4.2 Behandling av data og kvaliteten på datamaterialet

I kvalitative studier finnes det flere analysemetoder. I denne oppgaven har jeg valgt Kvale og Brinkmanns (2009) metode å gjennomføre kvalitative forskningsintervju, for å få en helhetsforståelse av det informanten har sagt, samt å kunne identifisere funn. «Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå sider av intervjupersonens dagligliv, fra hans eller hennes eget perspektiv» (Kvale og Brinkmann 2009:43). For å kunne kalle et resultat vitenskapelig kunnskap, så må kvalitativt datamateriale bearbeides og analyseres (Malterud, 2011). Kvale og Brinkmanns (2009) har utarbeidet tolv aspekter i arbeidet ved planlegging og gjennomføring av intervjuer med informanter / intervjupersoner i et fenomenologisk perspektiv. Disse aspektene peker på ulike sider ved et intervju. Disse tolv aspekter har vært veiledende for meg som forsker gjennom intervjuenes planleggingsfase, gjennom selve intervjuene og gjennom transkriberingsfasen av intervjuene.

Videre vil jeg beskrive hvordan jeg har brukt Kvale og Brinkmanns (2009) tolv aspekter i min undersøkelse.

- 1. Livsverden:** Med begrepet livsverden forstås informantens beskrivelse av sin egen livssituasjon / livsverden. Verden blir opplevd uten hensyn til vitenskapelige forklaringer, intervjuperson opplever verden slik som han/hun møter den. Tema for intervjuet var den enkelte intervjupersons livsverden (Kvale og Brinkmann, 2009).
- 2. Mening:** Intervjuene som jeg gjennomførte hadde som mål å forstå hva som var intervjupersonens mening med sentrale tema i intervjupersonens livsverden (Kvale og Brinkmann 2009). Gjennom samtalen måtte jeg som intervjuer prøve å forstå innholdet og meningen i det som intervjupersonen fortalte. Det var viktig å registrere og tolke både det som sies og hvordan det sies. Observering av tonen i stemmen, ansiktsuttrykk og andre kroppsbevegelser hjalp for å få en enda dypere mening av ulike tema og beskrivelser fra intervjupersonenes livsverden.
- 3. Kvalitativt:** Et kvalitativt forskningsintervju har som målet å få nyanserte kunnskap av ulike sider intervjupersonens livsverden (Kvale og Brinkmann, 2009). Jeg, som intervjuer hadde mål å skaffe ulike beskrivelser, følelser og opplevelser av informantens synspunkter rundt studiens tematikk.
- 4. Deskriptivt:** Jeg ønsket at intervjupersonene skulle være nøyaktige som mulig i sine beskrivelser og følelser av hendelser hva de hadde opplevd, hva de føler og hvordan de handler.
- 5. Spesifisert:** I en intervjusituasjon er det nødvendig få nøyaktige beskrivelser av konkrete hendelser og handlingsprosesser fra intervjupersonens livsverden. På bakgrunn av omfattende og detaljerte beskrivelser vil være mulig å samle meninger på et annet nivå enn ved å stille generelle spørsmål.
- 6. Bevisst naivitet:** Ved å ha en bevisst naivitet i en intervjusituasjon mener Kvale & Brinkmann(2009) at man kan avdekke ny kunnskap gjennom intervjuer. Den bevisste naivitet og forutsetninger innebærer åpenhet for nye og uventede fenomener. Forsker bør være nysgjerrig, oppmerksomme på hva som er sagt, så vel som over det som ikke kan sies -og kritisk til sine egne forutsetninger og hypoteser under intervjuet.
- 7. Fokusert:** Forskeren bør sette fokus i intervju frem til bestemte temaer, men ikke til bestemte meninger om disse temaene. Ved at intervjuene ikke ble styrt av en styrende intervjuguide gav dette åpenhet for intervjupersonenes beskrivelser.
- 8. Flertydighet:** Intervjupersonens uttalelser er ofte flertydig. Et uttrykk kan skaffe mange tolkninger, og intervjuperson kan også gjøre tilsynelatende motstridende

uttalelser under et intervju. Det er forskerens oppgave å registrere de gjeldene motsetninger i intervjupersonens egen livsverden.

- 9. Forandring:** Under intervjuet kan det skje at noen av intervjupersonene endre sine beskrivelser og meninger om et tema. Kvale og Brinkmanns(2009) aspekt som berører at intervjupersonene får en annen eller ny forståelse og oppfatning, kalles forandring. Kvale og Brinkmann mener at dette er en positiv forandring for intervjupersonen. Det betyr at informantene har oppdaget nye sider ved tema og har kommet til refleksjon.
- 10. Sensitivitet:** I en intervjusituasjon var det viktig å være bevist på varierende grad av følsomhet i forbindelse av intervju. Jeg gjorde det med å utøve sensitivitet ovenfor hva intervjupersonene fortalte.
- 11. Mellommenneskelig situasjon:** Det er viktig å være bevist på mellommenneskelige faktorer i intervjusituasjonen. Forskeren bør være på mellommenneskelige dynamikken og gir intervjupersonen nok tid for at vedkommende skulle få mulighet til å fortelle om sine opplevelser. Samspillet mellom forskeren og intervjupersonen på kognitive og emosjonelle nivå er ikke nødvendigvis en feilkilde, men kan være en styrke i et kvalitativt forskningsintervjuet.
- 12. En positiv opplevelse:** Et kvalitativt forskningsintervju kan være en god opplevelse for intervjupersonen. Et intervju er en samtale der to personer snakker sammen om en sak av felles interesse. En godt gjennomført kvalitative intervju kan være en givende opplevelse for vedkommende fordi det kan hjelpe å øke eller endre sin forståelse rundt et tema gjennom refleksjonsprosesser som har blitt til under intervjuet.

Disse tolv aspekter belyser formen på det kvalitative forskningsintervjuet som var gjennomført.

4.4.3 Utvalget av informantene

I denne oppgaven har jeg valgt en kvalitativ metode med individuelle intervju. Med tanke på autensitet var det i denne studien viktig å finne informanter som kunne formidle innsikt i temaet og som hadde mest mulig relevant informasjon om emnet, det vil si et strategisk utvalg (Malterud, 2011). Utvalget i denne oppgaven representerer nødvendigvis barnefamilier som får hjelpetilbud fra Frelsesarmeen. Det var et tilfeldig utvalg av barnefamilier som besøkte Frelsesarmeen på intervjudagen. I større byer er prosent av fattige familier større enn i mindre byer og på landsbygden. Derfor valgte jeg å intervjuere familiene som bor i store byer i Norge. I tillegg, har jeg snakket med to medarbeidere fra Frelsesarmeen som jobber med

fattigdomsbekjempelse hos barnefamilier. Intervjuene ble utført anonymt på grunnlag av det sensitive tema som undersøkes. Personopplisninger som navn, bosted, helsetilstand eller annen informasjon som kan føre til gjenkjenning av informantene, var ikke gjengitt i oppgaven.

4.4.4 Prosjektets informanter

Jeg ønsker å gi en kort presentasjon av de sju informantene fra barnefamilier, samt de to øvrige informantene som jobber i Frelsesarmeen med barnefamilier. Jeg vil benytte nummerering av informantene, fra 1 til 7 når det gjelder de fra barnefamilier. De resterende to informantene kaller jeg Frelsesarmeens medarbeidere, og jeg bruker deres erfaringer for å utfylle analysen.

Informant 1

Alenemor fra Øst Europa. Har to sønner 13 og 17 år gammel. Bodd i Norge i 13 år. Flyktninger. Mannen hennes og broren ble drept under krigen. Har i mange år vært bruker hos Frelsesarmeen. Jobber ikke på grunn av fysiske og psykiske lidelser, og er helt avhengige av NAV, mottar sosialstønning og får bostøtte fra Husbanken. Beskriver sin situasjon som sårbar. Familien måtte flytte mange ganger, eldste sønn har psykiske problemer og søvnproblemer. Hun bruker Frelsesarmeen hovedsakelig for å få mat, klær, julehjelp og aktivitetskort for sine barn.

Informant 2

Arbeidssøkende mann fra et annet land i Øst Europa. Har bodd i Norge tre år sammen med kona og tre år gammel datter. Kona jobber ikke. Har hatt noen oppusingsjobber/ prosjekter, men ingen som har vært fast jobb. Kan for lite norsk. På grunn av språket er han mest sammen med andre arbeidsinnvandrere. Fikk vite om Frelsesarmeen fra en venn som fortalte ham om språkkafe for innvandrere. Han kommer hovedsakelig til Frelsesarmeen for å få mat, barneklær og barneleker da han ikke har penger til å kjøpe dem til sin lille datter.

Informant3

Norske kvinne har fire barn som er 10, 6, 5 og 1,5 år gammel. Hjemneværende, har fullført grunnskole og videregående skole. Tok kontakt med Frelsesarmeen fordi mannen hennes gjorde noe straffbart og sitter i fengsel. Har stor behov for helt nødvendige ting: mat, klær,

leker og aktiviteter for barna sine. Hun har ikke penger til å kjøpe bursdagsgaver til barna. Ingen av barna hennes er med på organiserte fritidsaktiviteter.

Informant 4

Norske alenemor med to barn, 9 og 12 år gammel. Stor gjeld fra ekteskapet, har dårlig råd. Hun jobbet tidligere som kontormedarbeider, men ble uføretrygdet grunnet fysiske lidelser. Har store helseutgifter. Første kontakt med Frelsesarmeen var for to år siden. Sosial kontakt og praktisk hjelp var motivasjonen.

Informant 5

Alenemor fra Afrika. Har to barn på 5 og 3 år gammel. Har bodd i Norge 12 år og var arbeidsledig hele tiden. Går på kvalifiseringsprogram fra NAV. Trenger hjelp for å betale husleie. Hun forteller at hun bor alene sammen med barna sine i to-roms leilighet. Hun har ikke nok penger for å betale alle utgifter og mener at det er ganske dyrt å bo i Norge. Hun bruker ordet «fattig» om seg selv, og legger ikke skjul på at det er svært tøft å være uten jobb i mange år. Hun kom til Frelsesarmeen første gang sammen med en venninne som hadde vært der et par ganger. Hun syntes det var vanskelig og flaut første gangen, men ble fort husvarm.

Informant 6

Alenemor fra et Europeiske land med to barn 16 og 12 år. Mannen hennes døde for seks år siden, familien mistet inntekt og flyttet til Norge. Moren jobber som renholder, men har høy utdanning inn i økonomi. Hun legger ikke skjul på at hun har svært dårlig råd. Hun nevner flere eksempler på hvor dårlig råd hun har hatt, blant annet at hun ikke har hatt råd til bussen da hun skulle på jobbintervju, og at hun ikke hadde råd til en pølsepakke som sønnen måtte ha med på grilldag med skolen. Også internett og ferieopphold har hun ikke hatt råd til. Hun synes det er greit å ta imot mat og klær fra Frelsesarmeen og delta på sosiale arrangementer sammen med barna.

Informant 7

Alenemor med to barn (tvillinger) 9 år gammel fra Europa. Har bodd i Norge de siste fire år. Sliter økonomisk fordi jobber bare i en 60 prosent stilling som butikkmedarbeider. Tok kontakt med Frelsesarmeen da hun var ny i Norge og arbeidsledig. Behovet var sosial kontakt, mat og aktiviteter for barn.

Medarbeidere fra Frelsesarmeen har erfaring med å jobbe innen sosialt, - diakonalt arbeid mot bekjempelse av barnefattigdom i Norge. Jeg bruker hovedsakelig materialet fra dem for å utdype forståelse av fattigdomsproblematikken. Samtidig bruker jeg svarene fra Frelsesarmeens medarbeidere når de vektlegger andre sider ved intervju spørsmålene enn hovedinformantene: for eksempel Frelsesarmeens forståelse av diakoni, kristent menneskesyn og omsorg for hele mennesket.

4.5 Intervjuguide med barnefamilier

Jeg har intervjuet sju informanter fra barnefamilier for å belyse min problemstilling. Intervjuene hos alle informantene ble gjennomført på Frelsesarmeens slumstasjoner i to store byer i Norge. Varigheten av intervjuet var ca. 45. minutter – 1 time, som også anbefales av Malterud (Malterud, 2011). Jeg gjorde en avtale med medarbeider ved Slumstasjon om at jeg kunne vente i et rom på, mens hun spurte aktuelle personer om de kunne tenke seg å være med i forskningsprosjektet. Samtalen startet med en personlig presentasjon og informasjon om målet til undersøkelsen. Informantene ble informert om hensikten med denne oppgaven, som er å få bedre forståelse for hvorfor familiene benytter tilbudene fra Frelsesarmeen og hvordan dette oppleves å være fattige. Spørsmål knyttet til barnas behov og livskvalitet var også tema i denne samtalen. Informantene ble også informert om at deltagelsen er frivillig og at det ikke vil ha noen konsekvenser hvis de på et tidspunkt velger å trekke samtykket til deltagelse, samt notater vil bli destruert etter avsluttet prosjekt.

Jeg fikk ikke lov fra ledelsen å bruke opptaker, men har noterte underveis samtalen. Etterpå transkriberte jeg intervjuene for å få en oppsummering av det som var sagt. Informantene stod helt fritt til selv å velge hvilke tanker og erfaringer de ønsket å dele med meg. Intervjuguiden var preget av åpne spørsmål med rom for refleksjon. Til slutt ble informanten informert om hvis hun/han ikke godkjenner at informasjon blir brukt i oppgaven, så vil den ikke bli brukt. Det ble lagt vekt på å skape en trygg og hyggelig atmosfære. Det var viktig at informanten selv kunne styre samtalen, derfor ble det en utfordring å lytte med et åpent sinn, uten å lede informanten i noen retning. Som forsker var jeg opptatt av å lytte og gi informanten god tid til å svare. Jeg la merke til at det ofte kunne oppstå en stillhet etter at informanten hadde svart, og at det ikke kom noe mer. Det var en viss forventning fra informantene om ”å holde samtalen i gang”, selv om de på eget initiativ fortalte historier og delte erfaringer. Malterud sier at forsker ikke skal prøve å eliminere seg selv og sin egen rolle, men forsker var bevisst på å holde seg nøytral til utsagn og hva informanten vil dele av informasjon. Forsker er klar

over at en uformell analyse likevel starter etter første intervju. Malterud anbefaler at analysen ideelt sett skal være gjennomført idet det siste intervjuet avsluttes (Malterud, 2011:72).

4.6 Intervjuguide med Frelsesarmeens medarbeidere

I studien ønsket jeg å undersøke andre fagpersoners kunnskap og erfaringer i møte med barnefamilier som lever i fattigdom. Jeg har valgt å gjøre et kvalitativt intervju med to profesjonelle medarbeidere fra Frelsesarmeen som jobber med fattigdomsproblematikken. Med utgangspunkt ønsket jeg å gjennomføre et eliteintervju. (Kvale & Brinkmann, 2009:167). Informantenes oppgave i slike intervjuer er å formidle den kunnskapen de har, og i dette forskningsprosjektet var formålet å undersøke mer om hvordan Frelsesarmeen oppfatter barnefattigdom i dagens Norge og hvordan Frelsesarmeens diakonalt, - og sosialt arbeid hjelper barnefamilier å komme ut av sin fattigdom.

Jeg kjenner medarbeidere fra før, siden jeg har jobbet i Frelsesarmeen og vet at alle har spesialisert kompetanse på dette temaet. For å komme i gang, fikk medarbeidere en muntlig forespørsel om de ville delta i undersøkelsen og deretter en formell skriftlig forespørsel hvor hovedessensen i intervjuet var presentert med alle spørsmål. Utvalget vil bli presentert nærmere i kapittelet om resultater av intervjustudien. Informantene er anonymisert i studien og vil bli ikke omtalt med navn og arbeidsted.

4.7 Studiens reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet er sentrale begrep i en studies troverdighet.

Reliabilitet er et begrep som handler om at andre forskere skal kunne komme frem til tilsvarende resultater som jeg har gjort ved å følge de metoder som er nyttet i denne studien (Thagaard, 2009). Reliabiliteten er ikke alltid lett for å oppnå ved bruk av forståelse knyttet til tolkningen av data basert på menneskelige erfaringer og opplevelser. Det stilles derfor store krav til at selve forskningsprosessen er grundig fremstilt i studien (Tragaard, 2009).

For å sikre reliabiliteten gjennom datainnsamlingsprosessen har det vært flere ting jeg har måtte vært bevisst på under intervjuene. I en intervjusituasjon kan lett oppstå en misforståelse. Derfor var det viktig å være bevisst på hvordan jeg som intervjuer formidler og stiller spørsmål og at intervjupersonen oppfatter spørsmålene riktig og at intervjupersonens svar og erfaringer ikke blir misforstått av meg også. (Kvale & Brinkmann, 2009). Det andre viktig ting var å etablere et tillitsforhold til informantene, lytte godt og vise genuin interesse for hva informantene formidlet. Dette opplevde jeg som helt naturlig, da jeg har stor interesse for temaet og opplevde hvert intervju som meget interessant. Det som var utfordrende under

intervjuene var å ikke blande rollene som intervjuer og rådgiver. Da informantene fortalte sine historier var det flere ganger jeg følte behov for å gå dypere inn i tematikken enn intervjuets rammer. For å bidra til og ivareta studiens reliabilitet har jeg notert alt som ble sagt.

Thagaard skriver om validitet at det er viktig at forskeren gjennom hele prosjektet gjør overveielser om validitet. For å styrke validiteten har det vært nødvendig at jeg som forsker har gått kritisk gjennom analyseprosessen i sin helhet (Thagaard, 2009). Jeg har redegjort for mine fremgangsmåter knyttet til informantene, konteksten og benyttet metode, hvor jeg har forsøkt å ha et kritisk blikk for å ivareta forskningens kvalitet underveis. En fallgrube ved en kvalitativ metode kan være at resultatene representerer forskerens synspunkt og ikke meningene til informantene. Som forsker har jeg vært bevisst på å ikke la min forforståelse prege denne oppgaven. Jeg har forsøkt å etterstrebe en så nøytral rolle som mulig, og belyse temaene fra flere vinkler. Likevel vil mitt eget ståsted farge det endelige produkt av intervjuene. En annen svakhet i denne oppgaven er muligheten for at informantene ikke har delt all informasjon, fordi det er et følsomt tema.

4.8 Etiske betraktninger

Da studien ikke berører opplysninger knyttet til egen eller andres personopplysninger, er det ikke nødvendig å søke hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste om godkjenning. Forsker informerte informantene om studien i forkant av intervjuet. Informasjonsbrevet til informantene ga opplysninger om tema, type spørsmål og hvordan intervjuet skulle foregå (se vedlegg). Informantene fikk en skriftlig informasjon om studien, hvor det sto at det var frivillig å delta i studien, og at informanten når som helst kunne trekke sitt samtykke uten å oppgi noen grunn. Det var viktig for meg å få frem at opplysningene ville bli behandlet konfidensielt, og både steder og personer ville anonymiseres slik at ingen kunne bli gjenkjent i oppgaven.

Kapittel 5: Presentasjon av empiri

I dette kapittelet vil jeg presentere informantenes synspunkter omkring barnefattigdom og hvordan Frelsesarmeen hjelper dem å mestre sin fattigdom. Jeg har intervjuet sju informanter fra barnefamilier, samt de to øvrige informantene som jobber i Frelsesarmeen med bekjempelse av barnefattigdom. Jeg etterstreber å vektlegge hovedinformantenes meninger og uttalelser i lik grad ved å disponere plassen de får i analysen. Samtidig, vil jeg i noen spørsmål, sammenstille og sammenfatte det som de forskjellige informantene har sagt. Jeg kommer i dette avsnittet ikke med analyse eller drøfting av svarene.

5.1 Intervju med barnefamilier

Alle disse barnefamilier som var intervjuet har lav inntekt og er i større grad avhengig av ulike stønader fra NAV. De fleste har gjennomført videregående skole, to har bare ungdomsskole som høyeste utdanning og en har universitetsutdanning. Fire informanter klager på helseproblemer. Alle mener at deres situasjon er vanskelig og de lever i fattigdom.

5.1.1 Familiens situasjon og opplevelse av fattigdom

Alle informantene opplever sin livssituasjon som utfordrende og bruker ordet «fattig» om seg selv. Ordet fattig er forbundet med mye stigma, og jeg opplever gjennom intervjuene at dette er et vanskelig tema for mange. Et flertall av informantene føler skyld og skam fordi de ikke klarer seg økonomisk.

Én av informantene beskrev sin situasjon slik:

«Det er forferdelig å ikke klare seg økonomisk, jeg har hverken penger til barnas aktiviteter, gaver til barn, vi spiser alltid billigste mat av dårlig kvalitet. Jeg føler meg som verdens verste mor.»

Denne moren klander seg selv på grunn av at familien ikke klarer seg økonomisk. Hun ser ned på seg selv og føler skam.

Den andre informant beskriver:

«Det er trist og slitsomt å være fattige. Vi har ikke penger til å kjøpe mat, klær, leker og slike ting. Vi bor i en liten leilighet, og ikke har råd til å betale regninger.»

Og enda en annen:

«Det er stigmatisert, skambelagt og flaut å være fattig.»

Det var flere av informantene som uttrykte at de mangler på mer penger og mat:

*«Hver måned mangler vi mellom tre og fire tusen kroner til å betale regninger og mat til husholdningen. Alt koster penger i Norge. Derfor spiser ikke familien middag hver dag.»
Luksus som kino, bursdagsbesøk og ferie, er nesten umulig for oss.»*

«Suppe og grøt er vanlig middagsmat i vår familie. Næringsrik mat har vi ikke råd til, og kostholdet blir derfor gjerne dårlig», sier firebarnsmor.

En av informantene beskriver hverdagen som tøff:

«Som mamma må jeg sørge for middag hver dag og variert pålegg til matpakkene til barna. Det er tøft at vi ikke har råd til gode pålegg hver dag... Vi har ikke råd til idrett: fotballsko, klær..., alt mulig som trengs.»

Mangel på klær er et gjennomgangstema, slik en mor uttrykte det:

«Jeg kjøper ikke nye klær til ungene. Jeg har sjelden nye klær til dem, bortsett fra undertøy selvsagt, og noen ganger nye sko.»

Eller

«Barna mine sjelden får nye klær og har kun arvet. De er bare tre og fem år gammel, så de skjønner foreløpig ikke at vi er fattige.»

Mangel på materielle ressurser i familiene er stor. Flere av informantene snakker om ”store krav til materielle goder i Norge”. Ferieturer, antall pc-er, eget soverom, sportsutstyr er de viktigste tingene som de fleste ville ha. Mange informanter opplever et stort kjøpepress når det gjelder sine egne barn. Ungene må ikke skille seg ut, men tilhøre fellesskapet, og da er det viktig for mange at barna har de riktige merkevarene.

For eksempel en av mødrene er redd at sønnene hennes skal forstå at familien er avhengig av hjelp fra Frelsesarmeen. Hun syntes det var flaut å gå inn til Slumstasjon: ”Jeg ønsker ikke at noen stemple meg som fattig”. Sønnene hennes spiller fotball og det trengs hele tiden masse sportsklær: fotballsko, leggskinner, gymtøy og joggesko:

«Det viktig at disse er ubrukte. Jeg er redd at min sønn skal få vite at mamma går til Frelsesarmeen og letter etter klær, leker og utstyr til ham og lillebroren. Jeg ønsker at guttene mine føler at de har de samme tingene som de andre barna i klassen.»

Dette sitatet illustrerer at de materielle savnene samtidig innebærer en opplevelse av skam for sosial ulikhet med andre. Det å ikke ha det samme som andre hinder utvikling av egen personlighet.

Arbeidsledigheten er også et tema som er mange bekymret seg. Flertallet av foreldrene har psykiske eller fysiske belastninger som etter hvert har gjort stabilt arbeid vanskelig.

En informant sier:

”Det er vanskelig å finne en jobb etter å ha vært borte fra arbeidslivet i mange år. Å være arbeidsledig er verre enn å være syk».

5.1.2 Hvilke konsekvenser har det for barn å vokse opp i fattigdom

Fattigdom er ikke et fenomen som knyttes kun til fysisk overlevelse, man må også ta hensyn til en persons mulighet til å delta i et sosialt fellesskap. Alle informanter forteller at knapp økonomi gjør det vanskelig å delta i sosiale fritidsaktiviteter som koster penger.

En informant sier:

«Minste datter elsker å danse ballett, men det går ikke, ballettklær og sko koster jævlige mye penger. Det er skamfullt å være fattige».

Barn står utenfor det fellesskapet som andre barn kan være med i. Dette er primært knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter og aktiviteter som retter seg mot opplevelser, slik som ferier, dagsturer, bursdagsfeiringer.

Flere informanter snakker om at de ikke har planer for ferien.

En informant beskriver:

«Mange av datters klassevenninner reiser på utenlands ferier, men vi måtte være hjemme hver sommer fordi vi ikke har råd til å dra noe sted. Vi kan heller ikke være med på ting som fritidsaktiviteter, bursdagsfeiringer eller andre ting som barn i Norge ellers tar som en selvfølge.»

Foreldrene sier at barna ikke har mulighet til å være med på organiserte aktiviteter fordi familien ikke hadde råd. Barna kan ofte ikke være med på kino, bading og andre fritidsaktiviteter.

Den andre moren er glad for at jentene hennes har bursdag i sommerferien. Da er det ikke så synlig at hun ikke har råd til å arrangere bursdagsselskap.

Informanten sier:

«Det er veldig flaks at jentene mine har bursdag i sommerferien, så det er fint at folk er bortreist og kan ikke komme i bursdagsselskap uansett. Jeg har jo ikke råd til noe sånt, det utgår totalt.»

Barn som lever i fattige familier har ofte problemer med helse. Flere informanter forteller om barnas fysiske og psykiske problemer. Blant dem var nevnt: hodepine, vondt i magen, allergi og astma. Noen barn har psykiske plager som søvnproblemer, stress og håpløshet med tanke på framtiden.

En mor sier at sønnen hennes *«føler seg ulykkelig og trist fordi han ikke kan være sammen med klassekommerater på bowling. Det koster jo penger å komme ditt, det har han aldri gjort»*.

Fattigdom fører til ensomhet. Ulempen med økonomisk fattigdom gjør at barna måtte isolere seg sosialt.

Fattigdom skaper usikkerhet. For eksempel sier en far:

«Vi kan ikke bestemme hvordan vi skal bo i morgen. Selv om jeg gjør så godt jeg kan for familien min.»

Økonomisk stress hos foreldrene kan bidra til lavere grad av oppfølging fra foreldrene. En mor beskriver: *«Jeg har ikke tid til å følge dem på ting. Jeg har mye å gjøre...»*

Noen foreldre bruker for liten tid med barna sine. Hverdagen i fattige familier er hektisk og bekymringsfullt og alle har så mye å gjøre.

Alle foreldre ønsker kun det beste for barna sine. De vil gi sine barn en god barndom og gode muligheter i oppveksten og senere i livet.

En mor sier:

«Jeg håper at mine barn får en god utdanning og en god jobb. Jeg ønsker å gi dem muligheten til å leve et bedre liv. Jeg orker ikke tenke på hvordan livet deres vil bli uten utdanning. Det er ikke noe alternativ».

Alle informanter mener at enn bedre utdanning kan hjelpe å komme ut fra fattigdom.

Som oppsummering kan jeg si at selve den økonomiske knappheten knyttet til familiesituasjon i tillegg til de rent materielle savnene også har psykiske og sosiale konsekvenser for barn.

5.1.3 Forhold og forventninger til Frelsesarmeen

Jeg vil avslutte dette korte delkapittelet med noen få sitater fra informantene som viser at det er viktig for dem å komme til Frelsesarmeen. Mange av familiene som benytter tilbud fra Frelsesarmeen, har en opplevelse av å stå utenfor samfunnet. Deres barn kan ikke delta på forskjellige fritidsaktiviteter. Utgiftene til klær og utstyr, inngangsbilletter og

medlemsavgifter koster penger. Frelsesarmeen jobber mye for å bekjempe barnefattigdom. Organisasjon har mange gode tiltak for barnefamilier. Blant dem er Frelsesarmeens aktivitetskort som gir gratis adgang til ulike aktiviteter, familieturer og ferieturer. Familieverksted er tiltak for nettverksbygging for barn og voksne. Julegrytepengene er øremerket tiltak for barn og Frelsesarmeen sponser de som ikke har råd. Mat, utstyr, klær og julehjelp var de grunnleggende ting som de fleste informantene får fra Frelsesarmeen. To av informantene pekte på et godt og inkluderende miljø i Frelsesarmeen.

Dette kommer tydelig til uttrykk i følgende sitater:

«For meg er Frelsesarmeen et godt sted. Ansatte møter meg med respekt og vennlighet. Det er alltid hyggelig å komme til Frelsesarmeen...»

En av informantene forteller om familieverksted:

«Vi liker å være her på familieverkstedet! Vi lærer nye ting og i tillegg blir vi kjent med mange nye mennesker. Familieverksted har en visjon om å kunne bygge nettverk mellom familiene.»

De fleste informantene er veldig takknemlig for hjelpen som de får:

«Jeg vet at jeg kan få julegaver og julehjelp til barna på Slumstasjon. I fjor kunne både treåringen og femåringen pakke opp Lego på julaften.»

Eller

«Det er fint at det finnes organisasjoner hvor man kan få hjelp. Når vi får hjelp her, da blir barna så glade», sier firebarnsmor.

En annen informant uttrykket noe motsatte:

«Det er trist at vi komme hit, men vi har ikke noe valg.»

En av informantene sett stor pris på at Frelsesarmeen er en kristen organisasjon:

«Arbeidet i Frelsesarmeen gjør et sterkt inntrykk på meg. Det illustrerer Guds nærvær til alle, uansett livserfaring... Jeg er takknemlig til Frelsesarmeen for hjelpen som min familie får.»

5.2 Resultatene av intervju med Frelsesarmeens medarbeidere

Resultatene av intervju med Frelsesarmeens medarbeidere viser at det blir stadig flere barn som vokser opp i fattigdom i dagens Norge.

5.2.1 Barnefattigdom

En av Frelsesarmeens medarbeider ga uttrykk at det er for mye fokus på materialisme og forbruk i Norske samfunnet, og mener folk er alt for opptatt av det materiale:

«Fattigdom er et relativt begrep. Vi lever i et materialistisk samfunn, som nærmest krever at vi skal være vellykkede. Vi lever i et land og samfunn, hvor vi ofte dømmer hverandre etter inntekt, livstil, materialistisk verdier. Fattigdom i Norge er veldig skjult. Det er en skam å si at du er fattig i Norge. Barna føler seg utenfor fordi alle andre har telefon, kanskje nettbrett, de har fine klær og driver med ulike fritidsaktiviteter.»

Informant reflekterer videre: *«Barnefattigdom er et komplisert fenomen. Det er mange måter å se det på. Barn fra fattige familier kan falle utenfor fellesskapet med andre barn om familien ikke har råd til at de kan få være med på det som barn flest er med på. De kan være isolerte av fellesskapet, marginaliserte, de opplever ofte mobbing hvis de er annerledes enn andre barn. Det handler ikke om å sammenligne seg med de rikeste barna i Norge, men om å mangle det de fleste barna har. Det gjelder å være med i det sosiale fellesskapet, å kunne være sammen med venner, selv om det koster noe, gå på bursdagsfeiring og ha presang å gi, føle seg som en av de andre.»*

Mange kommer til Frelsesarmeen for å få klær, utstyr og leker til barna. Det er blitt langt flere barnefamilier som ikke klarer å holde tritt med den generelle inntektsveksten i samfunnet.

«Det er så mange tragiske historier. Det er mange barnefamilier som kommer til oss. De trenger ransler, tøy og joggesko, slik at barna ikke skal føle seg utenfor eller bli ertet», sier medarbeider 1.

De fleste som oppsøker Frelsesarmeen er familier med innvandringsbakgrunn, enslige forsørgere, foreldre uten fast jobb og de som mottar sosialhjelp:

«Barnefattigdom har en trist og skremmende utvikling i Norge. Det er en klar økning fra tidligere år. Blant barnefamilier er det først og fremst enslige forsørgere som rammes, og det er en større andel fattige barn blant fremmedspråklige. Det er også relativt mange norske barn som har foreldre utenfor yrkeslivet.»

Frelsesarmeen arrangerer aktiviteter for barnefamilier.

«Mitt arbeid er knyttet til å arrangere aktiviteter, samt videreformidle aktiviteter via ulike aktører. Aktivitetene vi tar med barnefamiliene på er så mange og varierte: det kan være besøk av....(her nevnes forskjellige steder i byen, men på grunn av anonymitet kan jeg ikke opplyse disse)... Et poeng er at dette skal være noe hyggelig familier gjør sammen, samtidig som det er en form for hjelp til selvhjelp ved at aktivitetene skal være en inspirasjon til noe familiene kan gjøre også på egen hånd».

«Det er tydelig at behovet og ønsket om å delta på ulike aktiviteter er stort. Det fylles raskt opp. Med mange hundre i nettverket av barnefamilier er det viktig å rullere på hvem som deltar, samtidig som det er ønskelig å skape en kontinuitet for familiene.»

For å hjelpe disse barna med å få positive ferieminner, arrangerer Frelsesarmeen ferie for barnefamilier, et gratis ferietilbud for fattige barnefamilier. Pågangen er nå blitt så stor at mange ikke får plass.

«Vi må si nei til mange hundre fattige barnefamilier som ønsker å være med på organisasjonens gratis ferietilbud.»

Videre sier Frelsesarmeens medarbeider med iver i stemmen: *«Vi får mange positive tilbakemeldinger fra familiene. Vi var for eksempel på xxx tur, og etter det kom en mamma bort til meg og fortalte at for første gang kunne barna hennes reise seg opp i klasserommet ved skolestart og fortelle hva de hadde gjort i sommerferien. Det er klart det gjør inntrykk».*

5.2.2 Sosial eksklusjon

Andre Frelsesarmeens medarbeider påpeker at det å være fattig i Norge, ikke handler om mangler på basisvarer som mat og klær, men heller at barn blir ekskludert fordi de ikke får mulighet til å delta i sosiale aktiviteter.

«Fattigdom er mer enn mangel på penger. Mange organisasjoner hjelper mennesker materielt, men kanskje ser vi ikke at det er viktig å hjelpe folk på det åndelige plan også. Det har en større betydning enn vi tror. Vi skal ikke bare være gode hjelpere. Det finnes ingen absolutt fattigdom i Norge. Skammen over ikke å ha råd til bursdagspresang eller sykkel, jeg tror den føres til en farlig ensomhet. Den sosiale nøden i Norge er i vekst.

... Hit kommer familier som har forskjellige problemer. Noen vil ha samtale, da setter vi oss ned og prater. Ofte er det knytte til det å kunne forsørge seg selv økonomisk. Noen er veldig passive, de har dårlig selvtillit. Så da gjelder det å bygge opp troen på at man kan få til endring, se muligheter. Det er viktig å møte mennesker med respekt.»

Veldig mange av de som oppsøker Frelsesarmeen, har svært sammensatte problemer. Det kan handle om sorg, dårlig samvittighet, i tillegg til praktiske og økonomiske problemer.

Det er viktig å vise kjærlighet og respekt til andre mennesker.

Medarbeideren viser til at enkelte foreldre som de har kontakt med *«vil bare kjøpe og kjøpe ting til barna, for at barna skal ha det samme som andre barn har. Uansett om de sliter veldig med økonomi... Foreldrene ser dette som en måte å kompensere de sosiale forskjeller som finnes i Norge.»*

5.2.3 utfordringer

En av de største utfordringer for å bekjempe barnefattigdom er: *«Barn arver fattigdom! Barn og unge som vokser opp i familier med dårlig råd arver fattigdom»*

Utfordringen kan knyttet til integrering:

«Frelsesarmeen jobber for å hjelpe barn med innvandrerbakgrunn å integrere i det norske samfunnet. Barn med innvandrerbakgrunn står i fare for å bli stengt ute fra for eksempel ulike fritidsaktiviteter, fordi familien ikke har god nok råd. Disse barna risikerer å falle utenfor viktige sosiale arenaer.»

En av medarbeidere var bekymret for at mange familier som får hjelp i Frelsesarmeen, spesielt med utenlandsk bakgrunn, er ikke så flinke til å bruke tid sammen med barna sine:

«Det koster ingenting å gå på stranda eller fjelltur, osv. De ser på Frelsesarmeen som et avlastningssted som tilbyr aktiviteter for deres barn. Men det er stor feil.»

5.2.4 Diakoni i Frelsesarmeen

En av Frelsesarmeens ansatte beskriver Frelsesarmeens diakonalt arbeid slik:

«Suppe, såpe, frelse kun ikke stå for seg selv. Suppe handler om fysiske behov som er mat, klær, hygiene og bolig. Det er nødvendige ting for å leve verdige liv. Såpe handler mer om verdighet, om å bli sett og hørt. Respekt til andres verdighet. Det er viktig å se mennesket. Frelse handler mer om Guds grenseløse kjærlighet»

«I møte med mennesker innebærer det å møte hele mennesket med alle dets sider; kroppslige, psykiske og åndelige. Fornuften er en viktig evne vi kan bruke til å planlegge, reflektere over og vurdere vår praksis og de nye utfordringene vårt moderne samfunn stadig stilles overfor.»

Informant forsetter videre:

«Frelsesarmeen har hatt og har et dypt engasjement i spørsmål knyttet til fattigdom. Frelsesarmeens omsorgsarbeid har alltid vært rettet mot dem som er i nød. Kristen syn på mennesker formidler det åpne og inkluderende samfunn hvor alle mennesker er like verdifulle. Vi alle bærer av en verdighet som ikke er forenlig med uverdigheten i fattigdommen. I Frelsesarmeen har vi alltid visst hva folk trenger – nemlig frelse.»

Kapittel 6: Drøfting

I dette kapittelet vil jeg se på hvordan det empiriske materialet kan drøftes i lys av oppgavens problemstilling, teoretiske referanseramme og tidligere forskning. Dette gjøres for å få en dypere forståelse av de resultater denne studien kan bidra med i forhold til kunnskap knyttet til problemstillingen som var å finne ut:

Hvilke konsekvenser har det for barn å vokse opp i fattigdom, og hvordan kan Frelsesarmeen gjennom sitt diakonale arbeid hjelpe barnefamilier å mestre sin fattigdom.

Opgavens diskusjon tar utgangspunkt i den overordnede helhetlige fortolkningen formulert som fenomenologiske-hermeneutiske analyse. Denne studien har vært gjennomført i tråd med Allardts behovsteori, Fløttens teori om hvordan fattigdom påvirker barnas levekår og Frelsesarmeens helhetlig forståelse av «omsorg for hele mennesket».

6.1 Barnefattigdom i Norge – hvordan måles det?

Fattigdom er et sammensatt fenomen og kan beskrives på ulike måter. I den forskningsbaserte litteraturen om fattigdom brukes det ulike definisjoner for å avgrense og definere fattigdom. Det er vanlig å belyse fattigdom i forhold til mangel på materielle ressurser, men fattigdom kan ses også som et relativt begrep som inneholder mer enn bare mangel på penger og materielle goder.

Relativ fattigdom i Norge betyr at fattigdom ikke forankres i materiell standard i seg selv, men i det økonomiske nivået der man lever. Fattigdom sees som en betegnelse for en uakseptabelt lav levestandard. Når det er vanlig å reise bort i ferien, kan det og ikke reise bort forstås som fattigdom. Barn trenger en egen PC for å støtte opp under skolearbeidet; og ikke ha en PC kan forstås som at barnet mangler noe som er viktig i vårt samfunn (Fløtten, 2009).

Ingeborg Helgeland sier at:

”Fattigdom handler ikke bare om å ikke sulte og fryse og ha et sted å bo, det vil si dekke de grunnleggende behovene, men om å disponere en økonomi som gjør at en kan leve på måte som er allment akseptert i samfunnet, slik at en unngår å erfare å bli stigmatisert og ekskludert, og å oppleve skam og ensomhet. Å se på fattigdom som relativ og ikke absolutt, innebærer derfor at en sammenligner sine levekår med andre” (Harsløf og Semi, 2008:173).

Vi ser i vårt samfunn en velstand som savner sidestykke hvis vi ser bakover i historien.

Landet vårt har store tilganger både på mennesker og naturressurser og vi har et

velferdssystem som langt på vei skal fange opp mennesker og sikre de grunnleggende behovene mennesker har. Materielt har de aller fleste innbyggere det de trenger, et sted å bo, mat for dagen og skolegang. Men bak denne velstanden gjemmer seg en skjult fattigdom, både materielt, sosialt og åndelig. Det finnes mange familier i Norge i dag som sliter både med økonomi, arbeidsledighet og inkludering. Alle informanter fortalte om sin livssituasjon som er en rekke sammensatte problemer. Det handler om lav inntekt, arbeidsløshet, sosial eksklusjon, og ikke minst dårlig helse, både fysisk og psykisk.

Det finnes mange årsaker til fattigdom, men de blir ofte delt inn i individuelle og strukturelle årsaker – altså egenskaper ved individet selv eller ved samfunnet (Fløtten 2009:21). Det er noen grupper som systematisk er overrepresentert blant de fattige barna. Barnefattigdom rammer spesielt barn av foreldre med lav utdanning, foreldre uten fast jobb, barn i store husholdninger, med enslig forsørger, i husholdninger som mottar sosialhjelp eller er velferdsavhengige. Mange av de fattige barna i det norske samfunnet er innvandrerbarn (Fløtten, 2009).

6.1.1 Fattigdom er et multidimensjonelt fenomen

I følge Erik Allardt handler fattigdom for det første om mangler på fysiologiske grunnbehovene (å ha) som mat, klær, leker, økonomiske ressurser, bosted, arbeid, trygghet og annet. I moderne Norge har økonomiske ressurser stor betydning. Inntekten er en nøkkel til mange goder og muligheter som gjør at mennesker kan delta i samfunnet. Økonomiske svakheter påvirker på menneskets livskvalitet. Barn fra ressursvake familier har ofte ikke mulighet til å delta på fritidsaktiviteter som koster penger (Egelund, 1997).

Videre handler fattigdom om mangler på ressurser og muligheter å høre til i et nettverk og sosiale relasjoner. (å elske). Mennesker er sosiale vesener, som har behov for kontakt med andre. Dårlig økonomi stigmatiserer og utestenger familier fra fritidsaktiviteter for barna og opplevelser som familie, da dette er de tingene som prioriteres bort da man ikke eller vet hvordan man skal få mat på bordet. Mange av disse familiene som var intervjuet har dårlige nettverk. Informantene fortalte at deres barn har ikke mulighet til å delta i aktiviteter på lik linje med andre barn. En informant uttrykte at: *”Ferie, ballett, kulturskole koster penger, og dette medfører at barna mine ikke har mulighet til å delta på fritidsaktiviteter.”*

Både forskning og resultater fra min undersøkelse viser at barn fra fattige familier sjeldnere aktive i fritidsorganisasjoner. Det er også slik at disse barna noe sjeldnere er sammen med jevnaldrende venner på fritida, at de ikke kan gå i bursdager, og at de ikke kan reise på ferie.

Allardt uttrykker gjennom sitt begrep ”å være” at mennesker har behov for personlig utvikling / selvrealisering. Behov for oppmerksomhet fra andre mennesker betyr at vi ønsker å bli hørt, sett og gjenkjent. Fattigdom handler ikke bare om mangel på inntekt og andre materielle ressurser. Det handler også om hvordan fattige mennesker ser på seg selv og sees på av andre. Ved å ha en relasjonell fattigdomsforståelse vil man se at fattigdom handler om følelsen av maktesløshet, tapt verdighet og ekskludering. Det å bli sett ned på av andre, stigmatisert, og stemplet som ”fattig” er noe som mange informanter føler. Det handler om forholdet mellom samfunnsgruppene, hvor noen er over og noen er under.

Fattigdom er et multidimensjonelt fenomen. Det kan ramme både de fysiske, psykiske og sosiale behovene man har for å overleve i et samfunn. (Underlid, 2005) Fattigdommen som finnes i Norge, er stort sett en sosial fattigdom – en fattigdom som stigmatiserer og marginaliserer. En fattigdom hvor blant annet barna blir skadelidende.

At enkelte barn vokser opp i familier med svært dårlig økonomi er alvorlig (Fløtten, 2009). Det er alvorlig fordi barn er prisgitt voksne og selv ikke har noen muligheter til å gjøre noe med situasjonen. Barn er avhengig av at voksne forsørger dem både på et økonomisk og et emosjonelt plan. For barn berørt av fattigdom er det å leve i et så velstående og materielt land som Norge en påkjenning som kan gå ut over dem ikke bare på hjemmefronten, men også på et sosialt plan når det kommer til andre arenaer de deltar på” (Fløtten, 2009).

Fattigdom kan gå i arv, for barn kan bære med seg de negative erfaringene de opplever som fattige. Dette kan innvirke på deres muligheter. Nettopp derfor må vi ha kunnskap om omfanget av fattigdommen, hvordan familiene selv opplever situasjonene og hvordan fattigdom påvirker familiens hverdagsliv.

6.2 Konsekvenser for barn som lever i fattigdom

Kunnskapen som jeg har sett på i teoridelen, om hva fattigdom kan gjøre med mennesker og med barn, var en del av utgangspunktet mitt når jeg gikk for å intervju informantene.

Mange av de barn og unge som vokser opp med færrest sosioøkonomiske ressurser i familien, har en vanskeligere oppvekst. Barnefattigdom skaper store konsekvenser for barn. Barn fra ressurssvake familier deltar sjeldnere i organiserte fritidsaktiviteter, sliter mer psykisk og fysisk, fattigdom påvirker på barnas forhold til venner, trygghet og trivsel i nabolaget og deres forhold til sine foreldre.

6.2.1 Fattigdom kan gi barn helseskader

Det finnes en sammenheng mellom dårlig råd og mange helseplager hos de barna som selv opplever at familien har dårlig råd. Forskingen har funnet at det er en høyere grad av somatiske sykdommer blant barn i lavinntektsfamilier enn i andre familier, og en høyere grad av psykiske lidelser i familier som over tid har levd i fattigdom (Fløtten, 2009). Flere informanter fortalte at familiens situasjon påvirker på barnas helse. Barn får mer vondt i hodet, mer vondt i magen, astma, allergi, **soms**øvnproblemer.

I tillegg til fysiske belastning, kan vedvarende fattigdom i oppveksten også få negative konsekvenser for den psykiske helsen.

6.2.2 Fattigdom produserer skam

En oppvekst i fattigdom innebærer færre valgmuligheter og som oftest en lavere levestandard enn det jevnaldrende har. Dette kan ha mange og negative konsekvenser, både på kort og lang sikt. At noen barn lever i fattigdom i et land hvor de aller fleste har mye og mer enn de kanskje trenger, kan gjøre fattigdom mer skambelagt. Skamfølelsen over å være materielt redusert i forhold til sine kamerater er det en del barn som også opplever. Og som følger kan dette få konsekvenser som ved at de isolerer seg fra jevnaldrende. En norsk studie viser at jo flere belastninger man finner hos barn som er vokst opp i fattige hjem, jo sjeldnere har de med seg venner hjem. Dette kan handle om dårlig plass i hjemmet, eller at man skammer seg over det lille en har, og er redd for negative reaksjoner fra den man tar med seg hjem (Kvello, 2008).

”Skammen er skapt av den manglende tilgangen til de kulturelle ressursene som vi kan få tilgang ved hjelp av kjøpekraft. Fordi tilhørighet og verdighet her definert ved hjelp av tilgang til bestemt, kodede konsumvarer, vil den som ikke har tilgang til varen, heller ikke få tilgang til fellesskapet” (Henriksen, 2005:72).

Mange barn fra fattige familier er flau over å ta med seg venner hjem fordi ikke har de samme tingene som alle andre har. Dette kan være alt fra PC, internett, eget rom til andre ting av materiell standard. Barn som bor i samme lokalmiljø og går i samme klasse, sammenligner seg med sine jevnaldrende når det gjelder, klær, leker, boligstørrelse og boligstandard, ferier og reiser (Harsløf og Seim, 2008:173). En type ”standardpakke” som normalt forventes. Derfor isolerer barna seg fra fellesskapet med andre jevnaldrende.

Tone Fløtten skriver i sin bok at barn som lever i fattige familier vil være dårligere stilt materielt enn jevnaldrende barn (Fløtten, 2009). Dette kan være en grunn til at barn fra fattige

familier vil da bli stigmatisert av andre barna på grunn av at de kanskje ikke har de samme materielle godene, og passer da ikke inn i deres fellesskap.

En mor fortalte at hun ikke vil at guttene hennes få vite at de er fattige. Hun var redd at barna også ville oppleve skam. Og skal også forsøke å skjule dette for vennene sine, slik som hun nå skjuler det for dem. Skammen gjør at hun opplever seg som uverdigg, og hun lever i skjul med sin fattigdom. Fattigdom kan aktivere mange av skammens elementer. Det kan være opplevelsen av å være uverdigg, opplevelse av å være stilt på utsiden og den kan føre til ensomhet.

Fattigdom kan bli møtt med manglende respekt og sosial utstenging i vårt samfunn. De fleste informantene føler at de blir negativt vurdert hvis noen forstår at de er ”fattige”. Disse foreldre vil anstrenge seg for å skjerme barna for konsekvensene av dårlig familie økonomi og forsøke å beskytte barna mot stigma som kan følge av fattigdom.

6.2.3 Barn arver fattigdom

Mange informanter opplever usikkerhet med tanke på framtiden.

Når barn og unge lever i familier under fattigdomsgrensa over lengere tid kan det oppstå en usikkerhet. Forskning viser at det er sammenheng mellom oppvekstsvilkår som barn og livskvalitet som voksen (Underlid, 2005). Fattigdommen går i arv. Studier fra både Finland (Moisio og Kauppinen 2009), Norge (Lorntzen og Nielsen 2008) og Sverige (Stenberg 2000) viser at sosialhjelpen overføres fra en generasjon til den andre (Fløtten, 2009:120). Flere informanter var bekymret over barnas framtidige liv. De ønsket ikke at deres barn skal arve fattigdommen. Derfor ville de fleste av foreldrene gi barna en god utdanning som skal hjelpe dem å finne en god jobb i framtiden. Det er tydelig at høy utdanning fungerer som en forsikring mot økonomiske problemer.

6.2.4 Barn som vokser opp i fattige familier blir ofte ekskludert sosialt

Ifølge Fløttens fattigdomsdefinisjon er en person fattigg dersom vedkommende mangler ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter og å opprettholde den levestandarden som er vanlig i dette samfunnet (Fløtten, 2009:17). Fattigdom er ikke et fenomen som knyttes kun til fysisk overlevelse, man må også ta hensyn til en persons mulighet til å delta i et sosialt fellesskap. Sosiale nettverk har stor betydning i livet til de fleste mennesker. Fellesskapet skapes og strykes gjennom å støtte hverandre, samarbeide og dele opplevelser og erfaringer.

For eksempel, samvær med venner er en viktig kilde til støtte, samhørighet og bekreftelse. På lengre sikt har dette samspillet betydning for utvikling av selvbilde og sosial kompetanse. Barn som vokser opp i fattige familier, blir ofte ekskludert sosialt. Det gjør at mange barn og unge ikke får muligheten til å delta på de samme arenaene som andre, for eksempel på fritiden, i idrettslag, på bursdagsfeiring eller i aktiviteter som krever kontingenter eller utstyr. Det å leve i lavinntektsfamilier kan gi lavt sosialt aktivitetsnivå på flere måter. En opplagt årsak til dette er at fattigdom i seg selv kan begrense mulighetene til deltakelse. Alle informantene fortalte at de ikke har muligheten til å betale høye medlemsavgifter og inngangsbilletter eller penger til å kjøpe det rette utstyret til barna sine. Ikke alle familier hadde nok penger til å reise med barna sine på ferie. Det er tydelig at barn og unge i husholdninger med lav inntekt i mindre grad har tilgang til goder som oppleves som selvfølgelige for andre barn og unge i dagens velferdssamfunn.

En annen årsak til at fattigdom kan påvirke barnas sosiale aktiviteter, er at dårlig økonomi kan knyttes til individuelle problemer som dårlig samvittighet, stress, følelse av å ikke lykkes. En medarbeider ga uttrykk at: *"Skammen over ikke å ha råd til bursdagspresang eller sykkel, jeg tror den føres til en farlig ensomhet"*. I et samfunn der mange andre har råd og mulighet til materielle goder, øker det risikoen for å stå utenfor for de som ikke har råd. Det og ikke ha penger nok til å kjøpe de "riktige" ting kan føre til mobbing, slik at en dermed mister muligheten til deltakelse (Fløtten, 2009).

6.2.5 Fattigdom øker risiko for omsorgssvikt

Fattigdom er som regel en belastende situasjon å være i, det er vanskelig å forholde seg til det som er problematisk i forhold til økonomi og begrensninger det setter for familien. Foreldre kan ta sin frustrasjon over økonomien ut på barna.

Medarbeidere fra Frelsesarmeen mener at mange moderne foreldre bruker for liten tid med barna sine. *"Hverdagen er hektisk og alle har så mye å gjøre. Min erfaring er at en tur i skog og mark eller en sykkeltur er beste form for samvær med barna, og det koster ingenting"*, sa en medarbeider. Utenlandske studier indikerer også en økt risiko for omsorgssvikt:

«Det er imidlertid avdekket at dårlig økonomi tydelig øker konfliktnivået i familien og reduserer varmen og den sosiale støtten mellom omsorgspersonene og ovenfor barna. En bedring i familieøkonomien reduserer derfor noen av disse spenninger, stress og konflikter i familien» (Kvello 2010, s. 186).

Foreldre som lever i fattigdom, kan ha en livssituasjon som gjør at de lever under stress og har bekymringer. For noen kan dette gjøre at de i mindre grad klarer å være til stede for barna og følge dem opp. Den situasjonen de er i kan lede til konfliktøkning i familien. Dårlig psykisk og fysisk helse hos foreldrene kan også føre til at overskuddet til å være en god forelder ikke er tilstede.

6.3 Frelsesarmeens diakonale arbeid mot barnefattigdom

I dette avsnittet skal jeg drøfte Frelsesarmeens forståelse av diakoni og hvordan kan Frelsesarmeen gjennom sitt diakonale arbeid hjelper barnefamilier å mestre sin fattigdom.

6.3.1 Omsorg for hele mennesket

Frelsesarmeens praktiske arbeid mot fattige omhandler mye diakoni. Frelsesarmeen har alltid satt det diakonale arbeidet høyt gjennom å vise omsorg for hele mennesket. Det sosiale/diakonale arbeidet skjer ikke bare med ord, men handling: suppe, såpe, frelse. Dette uttrykket har en veldig klar og bevisst parallell med fysiske, sosiale og åndelige behov. Frelsesarmeen ble startet på grunn av nøden for menneskene og kjærligheten til de som falt utenfor. De senere årene har diakonibegrepet kommet i bruk i Frelsesarmeen, og det er blitt betegnelsen på det sosiale arbeidet som drives ut fra de lokale korpene.

Frelsesarmeens diakonale råd sier dette om diakoni:

”Alle aktiviteter i Frelsesarmeen har en overordnet målsetting om å føre mennesker til Jesus Kristus. Diakoni knytter kristentro og nestekjærighet sammen, og finner sted når vitnesbyrdet om Jesus – med eller uten ord – uttrykker seg i en sosial handling. Som en ekte diakonal bevegelse, vil alt arbeid som utføres i Frelsesarmeen være preget av diakoni” (Frelsesarmeen, 2007).

Alle deler i omsorg for hele mennesket er like viktige og bringer mennesker til balanse.

Frelsesarmeens oppdrag er *”at evangelisering og sosialt arbeid er to sider av samme sak”*

(Frelsesarmeen, 2007:8). Disse to elementer står i sammenheng og avhengighet fra hverandre.

6.3.2 Frelsesarmeens bekjempelse mot barnefattigdommen

Nøden i dagens Norge ser annerledes ut. Barnefattigdom dreier seg ikke bare om mangel på forbruksvarer. Det kan i mange tilfeller også være det og ikke ha råd til å gå på fotball, være med på kino eller gå i bursdagsselskap. Mange barnefamilier opplever at de står på sidelinjen

av det som skjer, uten mulighet til å delta. Dårlig økonomi stigmatiserer og utestenger familier fra fritidsaktiviteter for barna og opplevelser som familien.

Frelsesarmeen opplever å møte barnefamilier som trenger hjelp i form av mat og klær, leker og utstyr. Men det finnes mange familier i dag som sliter både med økonomi og inkludering.

Disse familiene kommer for å få hjelp til mat og klær men også fordi de er ensomme.

Frelsesarmeen hjelper fattige barnefamilier på ulike måter. Jeg har delt denne hjelpen inn i tre grupper:

Den første gruppen knyttet til praktiske hjelp (suppe), og dreier seg om utdeling av mat, klær, leker og utstyr til aktivitetene. Frelsesarmeen kan også ved enkelte tilfeller være behjelpelig med å betale en regning i en vanskelig situasjon.

Den andre gruppen handler om sosiale relasjoner og inkludering (såpe). Alle informantene fikk tilbud til å være på ulike fritidsaktiviteter både for barn og voksne. Gjennom disse aktivitetene får barn nye venner, samt at de er sammen med resten av familien. Slike opplevelser har stor betydning for barnas selvtillit og sosiale utvikling. Det å komme tilbake på skolen etter sommerferien å kunne fortelle klassekameratene hvor de har vært i ferien betyr mye.

Aktivitetene skaper sterke og positive relasjoner og bidrar til gode minner. Forskjellige tilbud fra Frelsesarmeen hjelper familier for å komme seg ut av en vanskelig livssituasjon. En av medarbeidere har sagt at: *”Vi ser at foreldre orker mer, at barn og voksne får le og kose seg sammen, og at man har noe positiv å fortelle til venner og familie.”*

Frelsesarmeens sosiale tilbud bidrar til nettverksbygging, sosial utvikling, opplevelse av mestring og å styrke familiebånd.

Den tredje gruppen handler om å formidle Guds grenseløse kjærlighet (frelse).

Frelsesarmeens menneskesyn har i utgangspunkt at alle mennesker er skapt i Guds bilde. Det stiller alle mennesker likeverd, både overfor hverandre og overfor Skaperen. I dokumentet Mål og strategier står det blant annet om Frelsesarmeens oppdrag:

”Tjenesten er motivert av kjærlighet til Gud, og at oppdraget er å forkynne Jesu Kristi evangelium, og i hans navn møte menneskelige behov uten diskriminering”.

Frelsesarmeen tror at Gud har skapt mennesket med grunnleggende muligheter til forandring, utvikling og vekst, og at det blir styrket gjennom å møte Jesus. For Frelsesarmeen er det en helt grunnleggende faktor at alle kan bli frelst. Derfor bruker Frelsesarmeens

medarbeidere også tid i sjelesorg sammen med sine brukere, og Bibel og forbønn er en del av denne tjeneste.

6.3.3 Hva Frelsesarmeen tilbyr som offentlige institusjoner ikke kan tilby?

Frelsesarmeen er en livssynsorganisasjon, som har kristne verdier som fundament for sin virksomhet. Under intervjuet reflekterte informantene omkring Frelsesarmeens rolle i forhold mot bekjempelse av fattigdom. Hva skiller Frelsesarmeen fra andre offentlige virksomheter? Frelsesarmeen jobber mye for å bekjempe barnefattigdom. Flere informantene fremhevet at Frelsesarmeen har mange gode tiltak for barnefamilier, er leverandør av gode gjerninger, men også en organisasjon som viser nestekjærlighet og barmhjertighet og skaffer et ekte medmenneskelig fellesskap både for barn og voksne. Et viktig psykologisk behov hos alle mennesker er behovet for å kjenne seg akseptert og elsket. Barnefamilier føler at deres evner og egenskaper ikke er anerkjent i samfunnet. Frelsesarmeen viser omsorg for den enkelte. Det handler om at hver enkelte menneske kan kjenne seg velkommen og ivaretatt. Emil Skartveit i etterord i forbindelse med den norske utgivelsen av boken «I mørkeste England og veien ut» har sagt:

“Frelsesarmeen evner å møte mennesker uten å skamliggjøre dem, og at Frelsesarmeens målsetting er fortsatt å arbeide for å hjelpe enkeltmennesker med utgangspunkt i sitt menneskesyn: “at ethvert menneske er unikt i Guds øyne” (Booth, 2009).

Frelsesarmeen ser på sine medmennesker som de enkeltmenneskene de er i kontakt med, og arbeider for, og uttrykker det slik:

«Vi vil vise omsorg for hele mennesket ved at vi vil være tilstede for den enkelte og møte menneskelige behov i et fysisk, psykisk, sosialt og åndelig perspektiv, og være inkluderende og skape relasjoner» (Frelsesarmeen, 2007).

Gjennom sitt sosiale engasjement og formidling av kristen tro setter Frelsesarmeen omsorg for hele mennesket i sentrum, hvor respekten for enkeltmenneskets integritet er en helt selvfølgelig verdi i Frelsesarmeens virksomhet.

Kapittel 7: Oppsummering og konklusjon

I denne undersøkelsen har sju barnefamilier og to av Frelsesarmeens medarbeidere reflektert omkring sentrale begreper og fenomener knyttet til barnefattigdom i Norge. Jeg har forsøkt å skape et bilde av hvordan Frelsesarmeen gjennom sitt diakonale arbeid kan hjelpe barnefamilier å mestre sin fattigdom og hvilke konsekvenser det har for barn å vokse opp i fattigdom. Oppgavens diskusjon har bygget på helhetlig fortolkning formulert som fenomenologiske-hermeneutiske analyse. Denne studien har vært gjennomført i tråd med Allardts behovsteori, Fløttens teori om hvordan fattigdom påvirker barnas levekår og Frelsesarmeens helhetlig forståelse av «omsorg for hele mennesket».

Informantene underbygget og utdypet resultatene av litteraturundersøkelsen. I all hovedsak er resultatene at fattigdom i dagens Norge kan oppleves som krenkende og ekskluderende og er sterkt skambelagt.

Tradisjonelt har ordet fattigdom blitt forbundet med sult, nød og hjemløshet. Altså med situasjoner som er langt unna den virkelighet de fleste nordmenn befinner seg i. Utfordringen kommer når man skal definere, og dermed avgrense, hvem som er fattige. Den vanligste definisjonen er at «den som har en inntekt som er mindre enn halvparten av medianinntekten i Norge, den er fattig». Det finnes en annen definisjon hvor man ser på hva en person trenger for å unngå fattigdom. Her summeres kostnadene av husleie, strøm, mat, klær og alle andre ting man trenger i et vanlig husholdningsbudsjett. Allardt benytter et annet fattigdomsmål som inkluderer andre områder i livet enn kun det materielle. Subjektets egenverdi og tanker om hvordan ens økonomiske situasjon påvirker livet er grunnleggende i forståelse av fattigdom i det norske samfunnet. På mange måter snakker vi om den skjulte nøden og den skjulte fattigdommen i Norge. Å få dette presentert av mennesker som synliggjør hvordan dette virker på dem selv og deres liv, er viktig for å skaffe større forståelse og kunnskap om fattigdommen.

I moderne Norge er det nødvendig å rette oppmerksomheten mot en subjektiv mottakerside og la den enkelte selv definere sin status ut fra opplevelsen av sin egen situasjon.

Frelsesarmeen har blitt en hjelpeinstans som bidrar til å forebygge barnefattigdom.

En Frelsesarmeens medarbeider sa:

«Det handler ikke om å sammenlikne seg med de rikeste barna i Norge, men å mangle det de fleste barn har. Det gjelder ikke minst å være med på det sosiale fellesskapet, å kunne være sammen med venner selv om det koster noe, gå i bursdag og ha presang å gi, føle seg som en av de andre.»

Barnefattigdom i Norge handler først og fremst om å mangle det vanlige barn har for å ta del i fellesskapet. Oppvekst i fattigdommen har negative konsekvenser for barns muligheter og levekår både på kort og lang sikt. Forskning viser til at det finnes en sammenheng mellom fattigdom og lav eller manglende deltagelse i fritidsaktiviteter og forhold til venner (Fløtten, 2009 og Harsløf og Seim, 2008). Dårlig oppvekstvilkår påvirker på barnas helse, sosialdeltakelse og utvikling. Sosiale ulikheter i barndom kan derved føre til sosiale ulikheter gjennom hele livsløpet. Den subjektive opplevelsen av manglende forbruksgoder og opplevelser, gir en følelse av å stå utenfor. De fattige barna kan skamme seg over at de ikke klarer å leve opp til egne og andres forventninger. Barn kan oppleve seg som annerledes og kan lett føle at de er mindre verdt, dette kan også gi en tilleggs dimensjon som handler om opplevelse av sosial nedrangering, og dette er noe vi absolutt må ta på alvor.

Frelsesarmeen gjør mye for å bekjempe barnefattigdom. De opplysningene jeg samlet inn omfattet forskjellige praktiske tilbud for barnefamilier, sosiale samlinger og fritidsaktiviteter både for barn og voksne, sjelesorg og åndelig veiledning. Frelsesarmeen viser omsorg for hele mennesket som er synliggjort i fire dimensjoner: den fysiske psykiske, sosiale og den åndelige. Virksomheten bygger på det kristne menneskesynet som innebærer at alle mennesker er like verdifulle og må møtes med verdighet og respekt. Diakoni i Frelsesarmeen er basert på forståelsen av nestekjærlighet som omfatter alle sider ved mennesket.

Undersøkelsen har vist at Frelsesarmeens diakonale arbeid gir omsorg for hele mennesket. Frelsesarmeen avhjelper øyeblikkelig nød, viser medmenneskelig omsorg og nestekjærlighet, skaper inkluderende fellesskap og utøver kristen sjelesorg. Informantene har satt stor pris på Frelsesarmeens sosiale engasjement. For mange er et «lykke til» og «Gud velsigne deg» viktig, og kan utgjøre en forskjell både på kort sikt og i et evighetsperspektiv.

Frelsesarmeen driver sin virksomhet gjennom sosialt, diakonalt arbeid og forkynnelse, og fungerer for mange mennesker som en god bekreftelse på hva omsorg for hele mennesket bør være.

Refleksjon rundt videre forskning

Med tanke fra min egen refleksjon om en helhetlig omsorg for mennesket kommer det flere aspekter som jeg vil undersøke videre.

Det helt vesentlig at barnefattigdommen må tas på alvor, og at alle de hjelpeinstanser som er i kontakt med familier med dårlig økonomi, forholder seg til barnas situasjon. Alle barn har krav på en god barndom og skal ha like muligheter til å utvikle seg i tråd med sine fysiske, psykiske, sosiale og åndelige behov.

Samfunnet er i dag grunnlagt på en velferdsstat som i det store og hele gir gode og stabile oppvekst - og livsvilkår for sine innbyggere. Likevel er det både fra kommunene, stat og enkeltmennesker fortsatt stor etterspørsel etter Frelsesarmeens tjenester. Det er fortsatt hull som må fylles, og utfordringer som må møtes. Hvordan kan vi håndtere barnas situasjon i en helhetlig sammenheng? Barnefattigdom dreier seg ikke bare om sosial nød og deltakelse på ulike arenaer eller om mangel på materielle goder. Det innebærer også en åndelig dimensjon som må utforskes.

Litteraturliste

Allardt, E. (1975): Att ha, att älska, att vara: om välfärd i Norden. Lund: Argos

Aadland, E. (2004): Og eg ser på deg... Vitenskapsteori i helse og sosialfag. 2 utg. Oslo: Universitetsforlaget

Egelund, T. og Hillgaard, L. (1997): Socialrådgivning og social behandling, 1. udgave, 5. oplag, Viborg: Socialpædagogiske Bibliotek

Fløtten, T.: (2009): Barnefattigdom. Gyldendal akademisk

Frønes I.: (2011): Moderne barndom. Cappelen Damm AS, 3. utgave

Frelsesarmeen. (2007): Verdiboken. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter

Gustavsen K. (2010): ”Jeg prøver å få det til å bli borte av seg selv” – om barn som lever i familier som har mottatt økonomisk sosialhjelp og deres håndtering av hverdagens møte med økonomiske krav. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Gundersen, B (2005): Frelsesarmeens sosiale engasjement, Gudstjeneste og etterfølgelse eller solidaritet og samfunnsansvar? Oslo: Teologisk fakultet

Forsberg, C. & Wengström, Y. (2008): Att göra systematiska litteraturstudier. 2. Utgave, 1 oplag. Bokforlaget Natur och Kultur

Harsløf, I. og Seim, S. (2008): Fattigdommens dynamikk. Perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet. Oslo: Universitetsforlaget

Heljesen, V. (2014): Klar økning i fattigdom blant barn. Hentet fra <http://www.nrk.no/norge/klar-okning-av-fattige-barn-i-norge-1.11613897>

Henriksen, J og Arne Johan Vetlesen (2000): Nærhet og distanse. Grunnlag, verdier og etiske teoreier i arbeid med mennesker. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Iversen, M. (1991): Frelsesarmeens diakonale arbeid

Jordheim, K. (2009): Plan for diakoni i Den norske kirke – en presentasjon. I: Johannessen, K.I. Jordheim, K. Korslien, K.K. (red) Diakoni en kritisk lesebok, Oslo: Akademisk Forlag. S. 13-27

Kirkerådet (1988/1997). Plan for diakonii Den norske kirke

Kirkerådet (2008). Plan for diakoni

Korslien, K. og Nordstokke, K. (red.) Diakonen – kall og profesjon, Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.s. 53-64

Kvello, Ø. (2010): Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner. S. 185-188 Oslo: Gyldelen

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): Det kvalitative forskningsintervju (2.utgave). Oslo: Gyldendal Akademiske

Lysetøl og Meland, (2003): Velferdsstatens økonomi, Universitetsforlaget.

Malterud, K. (2011) Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring. 3 utg. Oslo: Universitetsforlaget

Nordstokke, K. (2011). En diaknal kirke. I: S. Dietrich, T. Dokka, H. Hegstad (red). Kirke nå - Den norske kirke som evangelisk -lutersk kirke. Trondheim: Tapir

Repstad P. (2007): Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag. Oslo, Universitetsforlaget

Robert, C. (2014). "What is the Salvation Army's theology as we serve a suffering humanity?". 2014 USA Salvation Army Conference for Social work and emergency Disaster Services. Orlando: The Salvation Army

Sandbæk, M. (2008): Barns levekår. Familiens inntekt og barns levekår over tid. NOVA rapport 7/08.

Stolanovski, P. og Tvetene, K. (2005): Har vi råd, mamma. Om inntektssikring og fattigdom. Oslo: Cappelen, Akademisk Forlag

Statistisk sentralbyrå (2016) «Barn og unge voksne med innvandrerbakgrunn».

Stjernø, S. (1985): Den modern fattigdommen, Oslo Universitetsforlaget

Thagaard, T.(2009). Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode. (3.utgave)
Bergen: Fagbokforlaget

The Salvation Army (2014): The Salvation Army year Book 2014. London: Salvation Army
International headquarter

Thomassen, M. (2006): Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for
helse-og sosialfag. Oslo: Gyldendal akademisk.

Øia, T. og Fauske, H. (2010): Oppvekst i Norge, Abstrakt forlag

Underlid, K.: (2005): Fattigdommens psykologi. Det Norske Samlaget

Artikler:

Utenriksdepartement: Vedlegg 1: «Hva er fattigdom og hvem er de fattige», Regjeringens
handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015 (2002)

www.velferdsalliansen.no/innhold/104/,18.10.13

Vedlegg 1: **Brev til deltakerne**

Hei,

Mitt navn er Maria Anonsen, og jeg holder på å skrive min masteroppgave i diakoni ved Diakonhjemmet høyskole. I forbindelse med denne oppgaven skal jeg gjøre et prosjekt som ikke utføres på vegne av en offentlig etat eller noen organisasjon.

Temaet for masteroppgaven er diakoniens rolle i kampen mot barnefattigdom, hvor fokus settes på Frelsesarmeens diakonale hjelpetilbud til barnefamilier som lever i fattigdom. Mer konkret vil jeg se på konsekvenser og utfordringer for familier med barn som opplever fattigdom under oppveksten og hvordan Frelsesarmeen kan bidra til å forebygge barnefattigdom.

Tilbudene som gis av Frelsesarmeen defineres blant annet som diakonalt- og sosialt arbeid. Frelsesarmeen driver sin virksomhet gjennom gode gjerninger og sosialt engasjement og fungerer for mange som en positiv bekreftelse på hva kristendommen bør være. Dette innebærer at enkeltmennesket skal bli sett, bekreftet og kjenne seg verdifullt, uavhengig av ytre omstendigheter. Derfor ønsker jeg å skrive om hva det å vise omsorg betyr for hele mennesket med fysisk, sosialt, psykisk og åndelig behov.

Det blir interessant å undersøke hva Frelsesarmeen tilbyr som offentlige institusjoner ikke kan tilby; hvilke effekter tiltakene kan ha på barnas levekår og livskvalitet?

For å finne ut av dette vil jeg gjerne intervju noen av barnefamiliene som får hjelpetilbud fra Frelsesarmeen.

Med dette brevet henvender jeg meg til deg for å spørre om du kunne tenke deg å bli intervjuet i forbindelse med dette masteroppgaveprosjektet. Meningen med samtalen er å oppnå bedre forståelse for hvorfor du har valgt å benytte deg av tilbudene i Frelsesarmeen. Opplevelsen av å ha dårlig råd vil også bli et tema. Her skal jeg sette fokus på barnas behov og hva barn trenger.

Intervjuet er en åpen samtale, og hva og hvordan du forteller dine erfaringer, er helt opp til deg. Jeg vil gjøre notater mens vi snakker sammen. Det er frivillig å være med, og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis uten å måtte begrunne dette nærmere. Alle opplysningene som samles inn underveis, vil bli behandlet konfidensielt, og du vil ikke kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven.

Vedlegg 2: Intervjuguide med barnefamilier

Bakgrunnsinformasjon om informant

Utdanning, yrkeserfaring, bakgrunn, antall barn og barnas alder

Opplevelse av fattigdom

1. Familiesituasjon: Hvordan opplever dere deres livssituasjon og håndterer den?
2. Opplever du deg og din familie som fattige?
3. Kan du fortelle meg hva du mener fattigdom er? Hva vil det si å være fattig?
4. Hva er det viktigste i barneoppdragelse og oppvekst?
5. Hvordan tror du livssituasjonen påvirker dine barn? Hvilke utfordringer og konsekvenser føler du er størst når det gjelder barn og unges levekår?
6. Hva unner du dine barn, hva er dine ønsker for barnas fremtid?

Hjelpespørsmål:

- Deltar du eller dine barn i noen faste fritidsaktiviteter? Kan du fortelle om disse aktivitetene?
- Kan du fortelle om ditt og dine barns forhold til venner og bekjente? Opplever du at barna dine trekker seg vekk fra andre på grunn av mangel på ressurser?
- I hvilken grad opplever du at din familie eier samme ting som andre? Har dine barn nok av leker, klær, sportsutstyr osv.
- Hva gjør dere i ferier? Når var dere sist på ferietur?

Frelsesarmeen

1. Hvorfor måtte du søke hjelp i Frelsesarmeen? Kan du fortelle om ditt forhold til Frelsesarmeen, hva det er Frelsesarmeen hjelper deg og din familie med?
 - Har Frelsesarmeen bidratt til at barna eventuelt kan ha begynt på noen aktiviteter?
 - Er det noe av hjelpen fra Frelsesarmeen som har innvirkning på ditt eller dine barns sosiale liv?
2. Den hjelpen du og din familie mottar fra Frelsesarmeen; hvordan den hjelpen innvirker på barnas hverdag? Føler du at du får tilstrekkelig hjelp?
3. Forventninger til Frelsesarmeen? (Hva vil du at Frelsesarmeen skal gjøre for deg?)

4. Frelsesarmeen er en kristen organisasjon og det kristne livssynet ligger til grunn for arbeidet som gjøres: Har du noen tenker om hvordan den kristne tro kan bidra til å hjelpe deg og dine barn å komme ut fra fattigdom?

Vedlegg 3: Intervjuguide til Frelsesarmeens medarbeidere

1. Hva er fattigdom i dagens Norge? Hvilke mangler blir forårsaket av fattigdom? Finnes det andre fattigdomsmål enn inntektsmålet? (Her tenker jeg om materiell og åndelig fattigdom)
 - Fattigdommens årsaker?
2. Er barnefattigdom et tema i Frelsesarmeen? Om det er det, fortell litt om hva du/dere gjør rundt temaet barnefattigdom:

- Hvem rammer barnefattigdom i Norge? Hvem er de fattige barnefamilie?
- Hva er viktigst i barneoppdragelse og oppvekst?
- Hvilke sosiale / diakonale tiltak tilbyr dere til barnefamilier? EVN. Andre tiltak som brukes for å hjelpe barnefamilier.
- Hva betyr det å være barn og leve i fattigdom i Norge i dag? Hvordan har fattige barn det? Kan de delta i samfunnslivet på lik linje med andre barn?
- Hva ønsker dere å bidra til at barna skal oppleve mest?

3. Frelsesarmeens forståelse av diakoni.

Frelsesarmeens praktisk arbeid rettet mot fattige omfatter mye diakoni. Hva betyr ordet «diakoni» i Frelsesarmeen? Betyr diakoni og sosialt arbeid det samme?

- Hva gjør dere spesielle som en diakonal aktør i forhold til de offentlige som gjennomfører tilsvarende arbeid?
- Hvordan kan det diakonale arbeidet bidra positivt i kampen mot fattigdom?
- Hvordan kan Frelsesarmeens kristne menneskesyn bidra til å forebygge barnefattigdom?
- Hva er Frelsesarmeens viktigste utfordringer når det gjelder barnefattigdom?
- Har du noen tanker om hvordan man kan møte disse utfordringene?

Vedlegg 4: **Mål og strategi**

Prosedyre Diakoni

- Kap. 50 Feltavdelingen, generelle retningslinjer
- 50.2 Diakoni

P-50.2.1 Mål og strategi

1. Hensikt og omfang

- Å sikre at mål og strategi for diakoniarbeidet blir ivaretatt.
- Gjelder for alt Frelsesarmeens diakonale arbeid.

2. Ansvar og myndighet

- Feltsjefen er ansvarlig for at prosedyren foreligger og at den oppdateres.
- Seksjonsleder for diakoni er ansvarlig for at prosedyren er kjent av alle den omfatter, og at den benyttes.
- Alle som omfattes av prosedyren er ansvarlig for at den følges.

3. Beskrivelse

DIAKONI

Diakoni knytter kristentro og nestekjærlighet sammen, og finner sted når vitnesbyrdet om Jesus – med eller uten ord – uttrykker seg i en sosialhandling. Som en ekte diakonal bevegelse, vil alt arbeid som utføres i Frelsesarmeen være preget av diakoni.

(= Omsorg for hele mennesket: Suppe, såpe frelse.)

Våre medmennesker

Er de enkeltmennesker vi er i kontakt med og arbeider for

Vi vil vise omsorg for hele mennesket:

- Tilby samtale og mulighet for individuell oppfølging og hjelp
- Tilby mat, klær og annet nødvendig utstyr
- Legge til rette for sosiale tiltak som fremmer fysiske, psykiske, sosiale og åndelige perspektiver

Vi vil bekrefte og kjempe for menneskets verdighet, ukrenkelighet og Gudgitte verdi

- Lytte til historiene og være et medmenneske
- Sette ord på og evt. Videreformidle uverdige forhold – være de stemmeløses stemme
- Respektere den enkeltes valg og grenser
- Møte mennesker der de er og lytte til dem
- Holde fokus på enkeltmenneskets ressurser og muligheter

Vise veien til frelse ved Jesus Kristus

- Vise tydelig at vi er kristne og tilhører Frelsesarmeen.
- Tilby sjelesorg og forbønn når det er ønskelig
- Ved å være gode forbilder i ord og handling
- Invitere til gudstjeneste og andre arrangementer

Vårt samfunnsengasjement

Er det vi er og gjør lokalt, nasjonalt og internasjonalt

Vi vil bekjempe fattigdom og sosiale problemer ved å:

- Ha relevante tjenester
- Delta i samfunnsdebatten
- Stå for rusfri/avholdsstandpunkt
- Være engasjert i barn og unges oppvekstsvilkår
- Gi praktisk og økonomisk hjelp

Vi vil kjempe for miljøet

- Kildesortering av avfall i følge kommunens tiltak
- God håndtering av mat og utstyr som vi mottar slik at dette kan videreformidles
- Vise mulighetene for gjenbruk blant annet gjennom Fretex

Vi vil skape gode møteplasser

- Legge til rette for positive aktiviteter
- Benytte lokalmiljøet
- Eks. kan være kafé, turgrupper, aktivitetsgrupper og den gode samtalen

Våre medarbeidere

Er offiserer, ansatte, soldater, tilhørige, medlemmer i ulike grupper og frivillige

Vi vil ha gode vilkår og utviklingsmuligheter for våre medarbeidere

- Ved aktivt å bruke verdiboka i ansettelse og arbeid
- Benytte Frelsesarmeens kvalitetssystem
- Ha fokus på helse, miljø og sikkerhetstiltak på arbeidsplassen
- Kurs – inspirasjonshelg/dager - nettverssamlinger

Vi vil rekruttere medlemmer og frivillige

- Ha et tett samarbeid med resten av korpset – sørge for informasjon om arbeidet
- Motivere menigheten til å engasjere seg i det diakonale arbeidet
- Ta godt imot henvendelser fra folk som ønsker å være frivillig
- Delta som arrangører for frivillighetskurs evt. i samarbeid med Frelsesarmeens øvrige virksomheter

Vi vil synliggjøre og styrke vår kristne profil

- Beholde de møteplassene vi allerede har for bibel og bønn
- Ved å bruke Frelsesarmeens uniform eller profiltøy

Vår organisasjon

Omfatter alle arbeidsområder i Frelsesarmeen

Vi vil ha god kvalitet på arbeidet vårt

- Følge Frelsesarmeens kvalitetssystem
- Være bevisst vårt forvaltningsansvar
- Igjennom å evaluere arbeidet – slik at tilbudet vårt til enhver tid er relevant

Vi vil ha en sunn økonomi

- Arbeide for at en får tilstrekkelige inntekter gjennom innsamlinger og offentlige tilskudd
- Ta vare på det vi får fra givere og være tydelige på hva vi trenger

Vi vil holde oppdraget levende

Opgaven er å forkynne Jesu Kristi evangelium og i hans navn møte menneskelige behov uten diskriminering

4. Kontroll

Hvordan virksomhetene benytter organisasjonens kvalitetssystem dokumenteres årlig i henhold til årsplaner og årsrapporter.

5. Referanser

Mål og strategi diakoniarbeid på korps